

HELIKON

IRODALMI FOLYÓIRAT

MEGJELENIK KETSZER EGY HÓNAPBAN KOLOZSVÁRON
XXIII. ÉVFOLYAM 2012. 20. (610.) SZÁM — OKTÓBER 25.

ára 2 lej

Gedeon Zoltán: Eső után

- Király László versei
- Sigmond István:
Egy ateista tanácsa: higgyetek Istenben 3.
- Szőcs István esszéje
- Szakács István Péter: Zsebművészet
- Kovács Bea beszámolója a 12. Filmtettfesztől
- A NAGY KILOMETRIK

PAPP ATTILA ZSOLT

Három nővér

Három nővér
indul sorra,
évszakokból
évszakokba.

Őriz engem
három angyal
szelídséggel
és haraggal.

Három álmom
el nem enged.
Nem várok már
új szerelmet.

Régi mestert
gondolj újra:
három nővér
kél most útra,

három szél fúj,
három tenger
folyik egybe
életemmel.

Három tenger
hét határt mos,
várja őket
kilenc város.

Kopár tájban
sziget zöldell,
három tavasz
indul ősszel.

Tél közeleg
– áll a váram.
Három élet:
ezzé váltam.

KÁNTOR LAJOS

Golyószórásban, repülő szőnyegen

Szertartás – önarcképpel
(befejező rész)

1959 nyarán végeztünk az egyetemmel, már csak félig a Bolyaival, ugyanis februárban megtartották a Babeş-szel egyesítő gyűlést (valójában a Bolyai fel-számolását), mi azonban még úgy kaptunk diplomát, hogy azon csak a „Bolyai” szerepelt.

A „mi” itt, több ponton is, helyesbítésre szorul. Hogy „végeztünk”-e, vagy ő velünk – az sem így igaz. Ki így, ki úgy, rövidebb-hosszabb időre visszatért előadni a későbbi fiataloknak; Lászlóffy Aladár a kilencvenes években speciális kurzust tartott a magyar szakosok-nak egy hozzá illő tárgyból: egyetemes kultúrtörténet-ből. Előbb azonban meg kellett szereznie (Szabó Lőrinc költészetét elemezve) az egyetemi diplomát. Az állam-vizsga-dolgozatát ugyanis (1959-ben) Csehi Gyula nem fogadta el. Ez külön történet, „utókorilag” kellene elolvasnunk Ali emlékezetem szerint nem éppen szabályos dolgozatát; de az határozottan állítható, hogy az a hármas tanári csapat (Csehi mint prof, Pataki Bálint, a 20. századi magyar irodalom szánalmasan gyenge előadója és a frissen kinevezett tanársegéd, Kozma Dezső), akikhez végzős dolgozataink kerültek, mondhatni vérengzett (Kozma szóbeli közlése szerint Csehi időszakos távollétében a fő szerepet Pataki

>>>>> folytatás a 2. oldalon

OLVASÓINK
FIGYELMÉBE!

Folyóiratunkra a szerkesztőségben is elő lehet fizetni 10 és 14 óra között.
Kolozsvári előfizetőinknek díjtalanul kézbesítjük a HELIKONT.

20

>>>>> folytatás az 1. oldalról

játszotta); Jancsik Pált a minimális jeggyel, ötössel éppen átengedték, nekem a piros diplomámba került, hogy a *Százéves harc Az ember tragédiájáért* témában született tanulmányra nyolcast adtak, „tévedésem” föltehetőleg az volt, hogy nem Révai József nyomán jártam (pár évre rá Budapesten, az Akadémiai Kiadónál jelent meg); miközben a másokhoz beosztott lányok halomra kapták a tízest.

Az igazság az, hogy minket akkor már az irodalom, az irodalmi élet jobban érdekelt, mint egy esetleges egyetemi karrier. Ali esetében ez éppen nem volt kétséges. Állásügyben persze a diplomahiány átmenetileg akadályt jelentett, csak két év múlva kerülhetett szerkesztőnek az Állami Irodalmi Kiadóhoz, majd az Asztalos István elindította irodalmi gyermekfolyóirathoz, a *Napsugár*hoz, 1970-ben (pár hónapra) főszerkesztőnek az induló kolozsvári Dacia Könyvkiadóhoz, ahonnan az *Előré*hez mehetett; 1982-ben jutott (ismét) írói rangjához méltó álláshoz, az *Utunk* (1990-től az utód *Helikon*) szerkesztőségében.

Közülünk, többiek, friss diplomások közül számosan helyezkedhettünk el kezdettől irodalmi szerkesztőségekben (Baróti Pál, Lendvay Éva, Jancsik Pál, Szépréti Lilla); engem 1958-ban hívtak a *Korunk*hoz, be is jártam decembertől, 1959. július 1-től megvolt a ki-nevezésem. Vagyis lehetőségem adódott Lászlóffy-szövegeket beajánlani, közölni, térfoglalásunk jegyében. Az 1956-os életrajzi-költői „epizódhoz” képest másfajta harcos versek kerültek be az ötvenes-hatvanas évek *Korunk*jába – nyilván olyanok, amelyek cáfolják a fiatalokat nemrég ért vádakat, az apolitizmust, az absztrakcionizmust, mégpedig éppen nemzedéki alapon. Címében is kifejezi a szándékot a *Szertartás egy nemzedék nevében* (1959 április) – ez a háromrészes vers (Invokáció, Himnusz, Ars Poetica) majd a *Hangok a tereken* kötetnek is fontos alkotóeleme lesz. Józsefattilás, filozófáló, historikus a hangütés, és nem hiányzik belőle a kommunisták, az imperialisták megnevezése.

Örök változó, mozgó anyag,
– Hegyek, tengerek, városok, tollak,
emberek teste, –
Ki istenekkel szemben fiaidnak
fogadtad a kommunistákat,
És naponta teszel hitet terveik mellett, –
A sokféle társadalom millió fórumán
hirdesd ki
Letörölhetetlen törvénytábláin
a pártos tudatnak:

Írányt csak arra kap a történelem,
Amerre a szabadság és a végtelenség
Sínpara kigyózik a tér töltésén.

Álljanak el hát útbontó terveiktől
A bölények, sziklaomlások,
deutérium-magok
S az imperialisták!

A forma a szabad versé, a történelem-szemlélet viszont – a teleologikus opti-

mizmus mentén – „a megálmodott boldogság felé” vivő utat pásztázza, mondhatni az egész világ számára. Az *Ars Poetica* az „izzó forradalmaktól” és a „vörös szívek katlanáiból” vezet a nemzedéki valomáshoz:

S a munkásnépek végre megönthették
És felszerelik a történelem
eme városától kezdődően,
Hol századom szállása van –
A szabadság és végtelenség vasútvonalát.

A mű miatt elégedetlenkedés
Többé nem hangzik el a jövőendő ajkán!
Így hát végre – eddig elégedetlen ember –
Beteljesedő sorsot vállalhatok:
Tetteim
Irdatlan korokig helyük megálló
Talpfák lesznek,
Hogy idők terhe, tartaléka átvonulhasson
A megálmodott munkatelepekre.

Mai olvasatban sem tagadható: ez a *Szertartás* úgy obulus-letétel, szebben mondvá, agitáció, hogy közben vers is – nem akármilyen szabad vers: lendülete van, képei vannak. És persze kemény válasz a fiatal költőket támadóknak. Nem az egyedüli válasz. Pár hónappal később, a július–augusztusi, ünnepi („felszabadulási”) lapszámba kerül egy újabb Lászlóffy-vers, az *Énekek éneke*. Évfordulós, harci emlékezésnek mondható, mégis elüt az ugyanitt közölt Szemlér Ferenc-, Horváth István-, Majtényi Erik-vagy akár a románból fordított Arghezi-és Beniuc-ódáktól. Lászlóffy Aladár a háborús emléket képes egyéníteni, lírába foglalni:

A megtaposott fűszálak finom homokot
szívtak fel
dagadt gyökereikben,
a nedvek eleven zöldjét szennyezett tavakon,
tavalyi leveleken, iszkoló felhőkön
s elhagyott csajkák alján
felváltotta a rozsdá.

Az alkalmi Lászlóffy-versek folytatódna a *Korunk*ban olyan szolgálatossal is, amelyet aztán nem („egyensúly-teremtés” céljából sem) vesz fel első kötetébe (*Harcok fénye*. 1961. 8–9.). A *hegedű húrjai* azonban – Ruha Istvánnak ajánlja – korántsem afféle zöngemény, noha az *Igaz Szó* kfigurázta; helyet is kap a Forrás-kötetben. Merész képeit csak egy ellenséges konzervatív szemlélet kezdhette ki.

Négy húr a mindenség: a tér hárfáján
mély dimenziók.
Bennük kerengő kis szilícium-csillagunk
a költészet madarának látszik.

És erre az indításra felel, mintegy száz sorral később, a zárórészben:

Négy húr a tér –
most újra megnyugodva hallgat.
Keresztben rajta a vonó – nagy, dőlt virág –
nem hervadó, csak fáradt,
mint új-anya vagy nyárra a barázda:
– megteremtette s kiosztotta
nektek a kívánt magvakat.

Egy másik idősebb barátunk, *Napsugár*-beli kollégának, Fodor Sándornak ajánlott verse az *Önarckép* (*Korunk*, 1963. 5.). Ebben a nemzedéki szertartásban a többes szám első személyt egyes számra cseréli, és ezzel hitelesebbé teszi a vállallást:

Nézd arcomon a költészetet,
mely szemek tavát, ráncok ösvényeit,
ajkak fellegeit kiáltja ki,
és reám ruházza az óceán
minden indulatának jelzőit.

Ez már az 1965-ös kötetbe, a *Színhelyek*-be kerül. Akárcsak a *Visszhangok*, amely természetesen szintén „szertartás”: az a költő celebrálja, aki a mindenséget akarja birtokba venni, de megőrzi realitásér-zékét – így jut el a líra lényegéhez:

Lassú tánc a költészet: néhány madár
Ellejt egy töredékét s tovaszáll.

És ennek a felívelő pályaszakasznak négy sorba tömörített, tulajdonképp az egész 20. századról erkölcsi ítéletet mondó (önmagával is vitatkozó?) összegezése ez az epitáfium:

Az értelem néha még összerándul,
ha sarkát üvegszeréppel metszik el.

Mert értelmetlen kínokat megszokni
még tízezeréves lét sem nevel.

(Az elhurcoltak emlékművére)

A hatvanas évek közepén a *Korunk* lapjain is megjelenik az esszéíró (publicista) Lászlóffy Aladár. Szerkesztői kérésre születik meg, évfordulóra (mint az előbb idézett négy sor), igényes prózában, az *Eminescu*-arc. A románok klasszikusáról gondolkodva mintha magát is jellemezné. „A tűnődő, az utánanéző költők, a létnek nemcsak menüettjeit meghalló, de logikus kattogásaira is felfigyelő fajtájából való. Korának, a zsákutcába jutó pesszimista filozófiának, a barikádokra kapó marxizmusnak, a nagy tudományos felfedezéseknek minden szele megcsapta, és mindenbe belekóstolt.” Lászlóffynál persze nem a pesszimista filozófiák, hanem „a barikádokra kapó marxizmus” hatása figyelhető meg, főként pályakezdő szakaszában, de talán az *Eminescu*-jellemezésének arra a mondatára is odafigyelhetünk – bár még aligha értheti ezen saját magát –, ahol „az eleven korabeli ember” költészet által történő megismerhetőségéről szól, hogy ti. a kor emberét *Eminescu* „művészetté olvasztott és klasszikus nagysággá öntött személye pontosabban és értékesebben örzi, mint a korról tájékoztató technika, történelem, filozófia egésze.”

Lászlóffy Aladárnak ezt a törekvését viszonylag korán felismerni véltem – és erről másokat is meg akartam győzni. Nem utolsósorban a velünk, indulóban lévő Forrás-fiatalokkal szembenálló, ránk részben még mindig gyanakodva néző „befutottakat”, a hivatalosságot. A polemikus, egyúttal pedig védekező szándék, de akár úgy is kifejezhető, hogy az ellentámadás kísérlete kapott formát a

Korunk 1962. márciusi és áprilisi számában közölt hosszabb tanulmányomban (*Régi és új a lírában*), amely aztán akkora tiltakozást váltott ki, hogy a Szekuritáé is érdekesítette a tartós odafigyelésre, besúgó hálózatuk mozgósításával. Mielőtt ezekből a jelentésekből szemezgetnék, lássunk néhányat (nem kimélve hajdani, elvárásokhoz igazodva fogalmazó magamat) az Aladár verseire épülő érvelésből – merthogy a tanulmánynak két pozitív főszereplője volt: Lászlóffy Aladár és Szilágyi Domokos.

„A mindenséggel mérd magad!” fejezetcím alatti fejtetésemből: „Amikor a fiatalok egyes írásait olvassuk, szükségszerűen szembe kell néznünk a kérdéssel: a versek tükrözte világlátás különbözik-e a panteisztikus szemlélettől (amely szintén egyfajta egységes természetlátást fejezett ki), főképpen pedig a távoli asszociációk nem torkollnak-e egymástól idegen tárgyak kaotikus halmazába, a gondolatoknak a kozmosz felé tágitása nem távolít-e el a »földi« problémáktól? Ez a veszély még nem is olyan régen kísértett néhányuk költeményeiben. Ma már azonban például Lászlóffy Aladár így foglalja össze ars poeticáját az *Érzékenyen élni* című versében: »En tudom: a rendet / hozom – ezért éget, hogy öleljem mégis / át a mindenséget!« A panteizmussal ellentétben tehát a dolgok az emberben nyernek értelmet, az emberben, aki maga is része az egésznek. De még mindig adódik egy döntő kérdés: milyen rendet akar hozni a költő? Mert a mindenséget átfogni akarás csak akkor fejez ki valóban korszerű költői szemléletet és magatartást, ha ez a rend felismerhetően a szocialista rendben, a mi fejlődő társadalmi valóságunkban konkretizálódik. Természetesen ezt a mából sarjadást nem az egyes verssoroktól kell számon kérnünk, hanem a költemények egész során mérjük le.”

A következő elismerés az *Álom a repülőtéren*, Szilágyi Domokost illeti, egy gondolat nélküli Anavi-vers negatív felmutatása után viszont megint Lászlóffynál találok pozitív példát, *A hegedű húrjaiban*: „A hegedűszo Lászlóffy Aladár számára például nemcsak múlt korokat, szenvedéseket idéz, hanem agítál is a jövő mellett.” Ugyancsak a „mindenség” körül járkálva a kritikákra térek vissza. „Az elmúlt években nagyon gyakran hangzott el a bírálat, leginkább a fiatalokhoz intézve a szót, hogy a filozófiai általánosítás, a »kozmoszban bolygó fény- és erőjáték« nem kapcsolódik eléggé a lírai konkrétumokhoz, a hazai szocialista építés valóságához. Ebben az életismeret hézagai mellett nyilván az ifjú lelkesedés, az »egészség egyszerre« meghódítani akarás is közrejátszott. De ebben a vonatkozásban az előrelépés kétségtelen. Lászlóffy például a *Szertartás egy nemzedék nevében* után megírta a sokkal konkrétabb állásfoglalást jelentő *Három monológot* vagy utóbb *A pázsztor játéka*-it, és Szilágyi Domokostól, Jancsik Páltól vagy Fábián Sándortól is könnyen idézhetünk hasonló verseket.” Az építésre csupán rácsodálkozó költeményeket számba vevő fejezetben, a riporter magatartást elmarasztaló példatárban Kiss Jenő és

Szemlér Ferenc szerepel, de az egyensúly kedvéért említem Lászlóffy vajdahunyadi ciklusából, a kohók városából hozottak közül két felületesebb verset is (*Krónika Hunyad váráról, Örök naplemente*), de nála vélem megtalálni a pozitív példát is a pár hónappal később írt *Vas és virágban*, „amely Lászlóffy lírájának s egyben újabb költészetünknek igen figyelemreméltó alkotása, már első sorának hangütésében a teljes azonosulásra, a lírai énre figyelmeztet: »Egy szerszámot fogok, a hűvössége átjár.« Nyilván nem azon van a hangsúly, hogy az első két vers májusban, az utóbbi októberben született, hisz a líra lényegi jegye – az epikával és a drámával szemben – a téma gyors érlelődése; a döntő az, hogy (az eltelt óráktól vagy hónapoktól függetlenül) a téma lírai témává, a benyo-

Beczásy Antal: Hegyalja

más, a látottak személyes élménnyé, belső mondanivalóvá érjenek. A lírai hős az én, a mai ember (ezért közérdekű, mert sokan érezhetik, gondolhatják a költővel ugyanezt), aki számon vet a múlttal és jellel, önmagával, erejével: »Virágok, fegyverek, szerszámok élnek értem, / Akármim volt előbb, szüntelen újra kértem, / kutattam, kalapáltam, cseréltem, – gyűjtöm őket. / Örökké hajszolom a hallgatag erőket.« Itt lép be a versbe Vajdahunyad, a konkrét jelentésen túl nagyszerű jelképpé válva: »Fegyver! Villogtatom s felmutatom a várnak. / Szerszám! Villogtatom s felmutatom a gyárnak. / A küzdő századok nagyapja, ő Hunyad / ezer kardot letört, s ezer szerszámot ad.« De Vajdahunyad szimbólummá emelése a versben nem cél, csak eszköz, hogy eljusson a zárógondolathoz, a lírai hős jellemzéséhez: »Mi érc és gondolat, mi élőnek való, / kiadja mind a föld, arcán kiül a jó. / Kinn összefog az érték a lelkes elevennel: / Vas is, virág is ő: a győzedelmes ember!«

Hosszú tanulmányomban bőven jutott hely a további fejezetekben is Lászlóffy Aladárnak, így a költői kelléktár értelmezése során (a képek mómora és a képzettársítás-keltés szándéka szembesítésében, némi kritikával a modorosság miatt). A „Formatágítás, a nagy kompozíció igénye” tárgyalásakor azonban ismét Aladár kerül az élre (Szilágyi Domokos, *A halál árnyéka* és a *Francia repülő Tunis fölé* társaságában); a *Partizán kantátát* elemzem hosszan, szerkezetileg, bő idézetekkel, hogy igazoljam, „a hagyományos formák széttörése nem jelent feltétlenül

diszharmoniót, hanem egy magasabb fokon megvalósuló harmóniához vezethet.” Az elemzés végén pedig levonom a következtetést: „Lászlóffy versének új zeneiségét tehát nem a csengő-bongó rímek adják, hanem a lírai motívumok ismétlődése, egymásra felelése. De a szövegek váltakozásával egyre gazdagabban bontakozik ki a költő eszmei üzenete, a harc és a teljes élet vállalásának szépsége.”

Nyilván arra gondoltam, hogy olyan klasszikusokkal a háttérben és többszöri hivatkozással kortárs baloldali költőkre, mint József Attila, Paul Eluard, Louis Aragon, Pablo Neruda, Nicolas Guillén, Rafael Alberti, Nazim Hikmet vagy éppen Tvardovszkij (nem felejtve ki jól csengő román neveket, Arghezi-től Jebeleanu-ig és Beniucig), a marxista esztétika terminológiájától el nem szakadva, a „szocialista kiteljesedést”, sőt „a költészet kommunista jövőjének csírait” felvillantva – nyert ügyünk lesz nemzedéki harcunkban. Hát a *Régi és új a lírában* egyelőre nem ezt a győzelmet hozta meg. Igaz, hogy Ali barátom („Tamas” fedőnév alatt – amint ezt közel fél századdal később megtudtam a dokumentumokból) folyamatosan igyekezett jó színben feltüntetni engem (meg Szilágyi Domokost, Jancsik Pált, Veress Zoltánt) a belügyes elvtársak előtt, már 1960 júliusától kezdve; 1961 novemberében pedig hosszan megmagyarázta, megideologizálta a még *Utunknál* fekvő tanulmány pozitív alapállását és Nagy István (az öreg illegalista, tekintélyes munkásíró) értetlenkedését az ügyben – az *Utunk* szerkesztősége azonban nem vállalta a közlést, a következő évbéli megjelenését a *Korunkban* pedig autodafé jellegű „feldolgozás” követte, írószövetségi és megyei pártbizottsági főemberek jelenlétében, aktív részvételével. Ma már többet tudhatok a történetekről, főként az előzményekről szekus megfigyelési dossziém ismeretében. Egykori szerkesztőségi főtítkáruk („Aczel”) jelentésében áll, hogy Nagy István a *Korunknál* tett egyik látogatása alkalmából felháborodottan nyilatkozott a fiatalok verseiről, főként Lászlóffy Aladár *Esti sípszójáról*. Más besúgói jelentések őrizték meg azt az állítólagos tényt, hogy az *Utunknál* legalább húsz emberrel körbeolvasatták tanulmányomat; Nagy István kifejezte meggyőződését, hogy én nemzedéki problémát kreállok, emögött „egészségtelen avantgardizmus” húzódik meg. Egyszóval az idősebb írókból közfelháborodást váltott ki a *Régi és új a lírában*.

Ehhez képest – miután megúsztam a szerkesztőségből való kirúgást – 1964-re lecsillapodtak a kedélyek. Olyannyira, hogy a marosvásárhelyi *Igaz Szó* a „felszabadulás” huszadik évében, a decemberi, köztársasági évfordulóra szerkesztett számba írást kért tőlem Lászlóffy Aladról, az „Aki a szabad haza nevelt” összeállítás számára. A hely, az alkalom magyarázza az addigi költői pályát összefoglaló szándékot és a hangvételt – amely azért visszafogottabb (minden tekintetben?), mint volt az 1962-es tanulmányé. (*Korváltás* című kötetembe, 1979-ben, a *Kriterion* kiadásában, *Munkadalok* címmel került be.)

KIRÁLY LÁSZLÓ

Az emberevőről

Arról beszélek, amit láttam.
Emberevő rendszerek idején.
Gyanús zajokkal telik meg a ház.
Kifent késekkel álmodnak a népek.
Utcák szádán paták robaja.
Emberevő rendszer idején.

Percenként búcsúzni valakitől!
Végül vihogunk kimerülten:
Faljatok fel, ne fáradjatok, itt vagyunk.
Ők meg csak követnek,
step by step gyötörnek,
figyelve ruhánk, szokásaink.
Halálosan jegyzik: hányszor, hogyan
simít asszonykéz férfiszakállt,
mint bódítja rémült anya síró gyermekét.
Szikár idő, enyésznek a testek nedvei.
Emberevő ízeletet kiszemelt gondolatot.
Felismeri már a titkot, de ha nem
kitalál, fabrikál titkot ő maga.

Rettegjen, kit földtől égig nagyítón
figyelnek.
Éhhaláltól fél minden emberevő.

Mi sunyít a szekrények zugában?
Mit rejteget mindenki párna alatt?
Rögzítve a szó, de a tekintet mit üzen?
Emberevők félelméhez mi sem fogható.

Kipusztultak? Föld alatt sustorognak?
Azt imádták, amit elképzelték.
Vadászták, amitől haraglágra lobban
a Legesleg, a Fő Emberevő.

De Csang vej még most is
itt szöszmötöl,
jó világot képező lugasában, íme.
Szürkülő szakállát
időtlenül borzolja a szél.

Csang vej udvara

A létről beszéltek:
Milyen szörnyű!
Rendezhetetlen.
Hatalmaskodó.

Akadoznak
a számrendszerek.
Sápadoznak
a fegyvertervezők.

Valaki üres cseréppipával
üres köröket vont a levegőbe,
éhesen, szomjasan, tehetetlenül.

Füstölögtek a fontolgotók.
Beszélni vágók
fulladozva lenyelték a szót.

Meg akarom fogni.
Meg akarom szagolni!
MEG AKAROM VERNI! –
szólt a gyerek.

Kiút

A forradalmárok múlt századi,
kiszuperált tankönyvekben élnek.
Újra ki lehet nyitni a boltokat.
Elszánt unokáink enni akarnak,
még most is, amikor mindenünk
szerte, szét, törve, zúzva.

Az ígéretek az álom partjain:
fogatlan, kiveret, kóbor kutyák.
Olyan zsenáns emlékezni rájuk,
mint barikádra kényszerítő,
csóré keblű allegóriára.

Egyenlőség. Testvériség. Sokasodnak
az elszánt néhai hősök, akik
tűzokádó üvöltéssel vitték
végvásárra felebarátjuk bőrét.
Most pedig
be kellene hajtani a hasznat.
A forradalom hasznát.

Mert ez így tarthatatlan: lanyhul a
szapora szándék – megtudni,
mi is zajlott itt voltaképpen?
Bársonyos volt-e, netalán valódi?
Élő adásban közvetített
forra-, ria-, vagy csak soka-dalom,
terror rémétől rettegő, romboló?

S ki az, kit végül felkötöttek
(felkötötte magát)?

Nyissatok nyomozó irodákat!
Szervezni kell egy felvonulást.
A rendészet ne hibázzon!
A hatóság legyen résen.
Itt az idő.

Orbán István grafikája

POTOZKY LÁSZLÓ

A forró falu

Nikosz Kazantzakis nyomán

Ugyanolyan polgárháború volt, mint a többi, amit ezen a földön vívtak a semmiért, a barátom is ugyanúgy halt meg a karjaim közt, mint bármelyik barát egy tüdőlövés után, talán csak az utolsó szavai voltak egyediek, az én nevemet rebegte, hogy Alexis, Alexisom, egyebet nem is mondott, ajkai éppen az á-t formázták, amikor hirtelen torkában rekedtek a hangok, és szeméből örökre elveszett a fény. Az avarra fektettem, de arra sem volt időm, hogy egy maréknyi száraz levelet szórjak rá, a közelben kutyák ugattak, nemsokára pedig az őket biztató férfiangokat is meghallottam. Még egyszer, utoljára lehajoltam hozzá, néztem vértől csatagos ingét s a bordái közt tátongó lyukat, aztán lecsatoltam derekáról a töltényövet, és bevetttem magam a fák közé.

Megállás nélkül rohantam az erdőben, arra sem ügyeltem, nehogy medvecsapdába vagy buktatódrótra lépjek, és csak akkor torpantam meg, hogy a géppisztolyomra támaszkodva megszusszanjak, amikor teljesen elnémult mögöttem üldözőim csörtetése. Vízcsobogás után kezdtem kutatni a csöndben, tudtam, más esélyem nincs a kutyák szimata ellen. A keresett neszek először bizonytalanul jutottak el hozzám, majd egyre hívogatóbban erősödtek, már indultam is volna feléjük, de ekkor feltűnt, valami nincs rendjén, mert mintha közelítenének, egyre csak jönnek felém.

A halálfélelem változtathatta patak surrogásává a kutyalihegést, netán a fülemben doboló vér: moccanni sem volt erőm a most már két oldalról felém tartó kormánypártiak szorításában, másodperceim voltak csupán, hogy eldöntsem, merre menekülhetnék tovább, és, bár lábamat a görcs kerülgette, arra indultam, amerre emelkedni látszott a talaj, hátha a kapaszkodó lelassítaná a csapatok haladását.

Fák gyökerébe fogódzkodtam, csenevész bokrok maradtak a kezemben, ötméterenként csúsztam vissza. Nem sok volt hátra az emelkedő tetejéig, az első lövés egy fa törzsébe csapódott, arcomba forró kéregdarabkák szóródtak. Nem lehettek valami gyakorlott lövészek, mégis, arra kértem fennhangon az Urat, hogy ha eltalálnak, a golyó lehetőleg a hátizsákomat érje s benne a teli benzineskannát, ami már harmadik napja nyomorította súlyával a vállam.

Csak akkor hagyták abba a lövöldözést, amikor sikerült felvergődnöm a meredeken, és egy korhadó rönk fedezékébe húzódtam. Viszonozni akartam a tüzet, de géppisztolyomat olyannyira kérgesen leperte be a sár, hogy a biztosítékot sem tudtam kioldani. A kutyák abbahagyták a csaholást, a hirtelen beállt csendben jól hallatszott, ahogy megsörrennek a nyakukról leoldott láncok, és ők lihegve, meg-megbicaklók lábakkal nekirontanak az agyagos domboldalnak.

Nem vártam meg, míg felérnek, nehezen engedett a kézigránát szege, de csak sikerült kirántanom, hogy eltalálták-e őket a repeszek, vagy csak a robbanás-

tól riadtak vissza és menekültek nyüzszítve gazdáikhoz, nem tudtam eldönteni. A katonák még utánam küldtek néhány lövést, káromkodásuk akkor is ott csapongott a fák közt, amikor végre elértem az erdő északi határát, és a mélyben megpillantottam a falut.

Alig pár tucatnyi házacská szorongott a sziklás meredélyek között, a nádtetők részein keresztül karcsú indákban szállt a füst, és mint egy hasas hófelhő, ülte meg a völgyet. Egyetlen földút vitt a faluba, egy szakadékon átvezető fahídon lépett be a házak közé, majd keskeny, a kertek közt kanyargó mellékutakra bomlott, melyek a völgyet körbezáró sziklafalnak szaladtak. Egyedül a főtér volt lekövezve, mely alig volt tágasabb, mint a házak mögötti kertcskék; az utcák néptelenek voltak, a boltok redőnyei lehúzva, a kapuk kulcsra zárva várták a sötétedést. A hegygerincen, ameddig csak a szem ellátott, a falut védő kormánypárti bunkerek púposodtak, egyetlen ösvényt vettem észre csupán, amit talán nem mértek be.

Időközben ismét feléledtek a zajok a hátam mögött, kúsznom kellett volna, de nem akartam nyomot hagyni a derékig érő, száraz fűben. Szerencsémre épp vacsorát osztottak az állásokban, zavartalanul jutottam el a kiszemelt ösvényig, onnan pedig párszáz láb választott el a völgy északi oldalát borító olajfaligettől.

Öreg fák voltak, vaskos törzsük jól elrejtett üldözőim tekintete elől; az erdő szélén álltak, vállra vetett karabélyokkal, a kutyák pórázát szorongatva, egyikük látszóval pásztázta a tájat. Arcuk sima volt, szemük fűgén ugrált és csillogott, orruk alatt alig serkent a bajusz: gyerekek voltak mind, taknyos kölykök vérebekkel.

Fölöttem, az ágakon tömör fűrtőkben csüngött a szüretre váró termés, leszakítottam egy marékka, magvastul nyeltem le a húsos bogyókat, erőt kellett gyűjtenem, hogy alá tudjak ereszkedni a sziklákra. Kivártam, míg a nap szinte teljesen alábukott a hegyek mögött, aztán kerestem egy kevésbé meredek szakaszt, ahol a kövek sem tűntek túlságosan ingatagnak.

Az éjszakával együtt lopakodtam be a faluba. A sziklafal tövében kiszáradt öntözőárok húzódtott, ledobtam a felszerelésemet, és végigheveredtem benne. A talaj ontotta magából a beleivódott forróságot, bogarak zsongták, olykor egy-egy denevér vijjogott a háztetők fölött. Napok óta most éreztem először valami halovány nyugalmat, keresni itt biztosan nem fognak, eddig már a mocsarakat teszik tűvé értem, és szuronnal döfködik a zombékot.

*

Morgó zajra riadtam, először azt hittem, egy kutya jön felém a sötétben, aztán gyomromba belenyilallt a jól ismert fájdalom, majd ismét felhangzott a követelőző korgás. A ház és a kiskert, melynek kerítése mellett feküdtem, elhagyatottnak látszott, hosszasan leskelődtem, de nem mozdult semmi.

Alig derékig ért a mellvéd, átvetettem rajta a lábam, talpam alatt kiégett pázsit zizzent. Narancsfák közt lépkedtem, de hiába keresgéltem az ágakon, gyümöl-

csöt nem találtam. Jobbról pajták derengtek föl, megkopott trágyaszag lengte körül őket, sem disznók álmos röffenése, sem tyúkok fészkelődése nem szűrődött ki a deszkák mögül; a tornácra kosarak sorakoztak, üresek mind.

A háznak egyetlen bejárata volt, a külső, szűnyoghálós ajtónak csupán a kallantyúját kellett kiakasztani. Magam sem tudom, miért fogtam meg a kilincset, még mielőtt nekiláttam volna feltörni a zárat, el is haraptam ijedtemben a nyelvem, amikor engedett, és alig résnyire, de kinyílt az ajtó.

Hogy felsikoltott-e vagy sem, amint a nyikordulásra megébredt, nem emlékszem már: úgy feküdt az udvarnak abban az árnyékos zugában, dermedten és sápadtan, akár egy halom frissen fejtett kő. Egyetlen ugrás csupán, és markomban szorult az ádámcsutkája, kicsatoltam övem a bőrtokot, és a torkának szegeztem a kést; orrom hegye az övét érte, úgy szíszegtem az arcába:

– Mit keresel itt?!

Többször megismételtem, készen, hogy ha kiáltana, bármelyik pillanatban elvágjam a hangok útját, de ő némán nyeldekelt, és csak akkor bökte ki, hogy itt lakik, amikor fellazítottam nyakán a szorítást.

– És mit csinálsz kint?

– Bent túl meleg van aludni – szepegte.

– A férjed hol van?

– Nem tudom.

– Mi az, hogy nem tudod?!

– Elment. Már rég.

– Kikkel? A kormánypártiakkal?

– Igen.

– És hová?

– Nem tudom. Nem ír.

– Fegyveretek van a házban?

– Nincs.

Kézfejemre valami langyos csordult, verejték vagy talán könnyek. – Most mit csinálnak veled? – kérdeztem.

– Gyere be.

Nem várta meg, hogy leengedjem nyakától a kést, máris indult; meg sem érezte talán, hogy bőrébe belevágott a penge. A háta mögé kerültem, nyakán kitapintottam az eret, odanyomtam a kés hegyét; fenéke minden lépésnél az ágyékomhoz dörögölözött.

Halkan lökte be az ajtót, tenyeremet a szájára tapasztottam, idegen lélegzetvétele után kutattam a félhomályban. Aztán megéreztem az illatát, és ellöktem magamtól. Moccanatlanul állt egy darabig, majd az ablakhoz lépett, behúzta a sötétítőt, és az asztalon kezdett kotorászni.

– Mit csinálsz?!

– A lámpát keresem – mondta szelíden, mire én a karom köré csavartam a haját, és megfenyegettem, eszébe ne jusson, mégis, hülyének néz?! Fel sem szisszent, pedig fájhatott neki; nyelt egyet, majd az előző, higgadt hangján azt mondta:

– Hagyd, kérlek. Így nem látlak.

Elengedtem. Ujjaim közt mint a zongorahúrok, szántottak végig hajszálai; azon kaptam magam, hogy segítek neki tüzet csiholni a rossz minőségű gyufából. A mennyezeten legyek tanyáztak, a fénytől megzavarodva fölroppentek, és dongani kezdtek a levegőben. Ő az asz-

>>>>> folytatás a 6 oldalon

>>>>> folytatás az 5. oldalról

talra támaszkodva meredt maga elé, arcába lámpabél füstje szállt; zavartan nyúlt a csavar után, és visszavette a lángot. Finoman kocogott a búra, amint visszavette a lámpára, keze remegett, elborzadva nézte ingemen a vért.

– A barátom – mondtam.

A vállamig ha ért, olyannyira kicsi volt, bő hálóinge a földre lógott, egyedül a lábujjai látszottak ki belőle, megannyi hófehér babszem, no meg csupasz karja és nyaka, rajta a körmöm meg a penge nyomával. A vér erecskéje lassan a melléig szivárgott, azt hihette, ismét fojtogatni akarom, amikor a nyakára fontam az ujjaim, és lassan, komótosan végignyaltam rajta, egészen fel, az álla alá, a sebig, majd a vér szaga a frissen mosott huzatok illatával keveredett.

A nappalról visszamaradt hőség oly súlyosan telepedett ránk, hogy nem is éreztem combjai melegét. Próbálta lehúzni az ingem, de hiába erősködött, lefejtettem vállamról a kezét, és segítetttem neki kibújni a hálóingéből.

Aztán csak hevertünk egymás mellett, a lámpa rég kialudt, a szűnyoghálón keresztül lassacskán beférkőzött közénk az éjszaka hűvöse. Az ágy fejénél találtam egy faragott dobozt, cigaretta volt benne.

– A férjedé? – kérdeztem, és meg sem várva a választ, rágyújtottam.

A fel-felizzó parázsba bámult, elnyílt ajkakkal várta, hogy szóljak hozzá, látszott rajta, rég nem beszélt senkivel.

– Az állatokkal mi lett? – szóltam meg hosszas hallgatás után.

Éreztem, hogy fészkelődik mellettem, próbált közelebb húzódni, de a térdemmel ellöktem.

– Eladtuk – mondta. – Mindet eladtuk, amikor elment. Nem tudtam volna gondolni őket. Pedig nem volt sok. De nem szeretem az állatokat. És a narancsot is a szomszédok szedték le. Talán ezért nem jön haza.

– És akkor miből élsz? – kérdeztem.

– Néha kapok ezt-azt.

– Sokan járnak hozzád?

– Eléggé.

– És ő tudja?

– Nem hiszem.

– Tudja, hidd el.

– Lehet.

– Akkor ne csodálkozz, hogy nem jön haza.

Befordultam a fal felé, megpróbált átölelni, de nem hagytam. Akartam, hogy sírjon, attól könnyebben el tudtam volna aludni, de ő csak pihegett a fülemben.

Ismét arról álmodtam, ahogyan elkezdődött, legalábbis számomra. Egy tó partján heverészttem, nem tartoztam még sehová, de tudtam, hogy jönnek, felderítőgépeik negyedik napja ott zúgtak a hegyek mögött. Most csendes volt minden, a vízen egy kikötött csónak ringott, sirályok gubbasztottak a mólón, gömbölyűen és ártatlanul, akár a tojások.

Messzehordó ágyúkat használhattak, nem hallottam a lövéseket, csak a hatalmas széllokkést éreztem, ami felkapott a partról. Megrémülni sem volt időm, csak

a stéget láttam magam előtt, vagy legalábbis azt, ami megmaradt belőle, miután a felcsapó, sístergő habok közt ezer meg ezer darabra szakadt, melyek közé iszap és békanyál cafatjai keveredtek, no meg tollak és csontok és rikoltások, amiket az a féltucatnyi, a magasban keringő sirály hallatott: mintha előre megsejtették volna, másodpercekkel azelőtt röppentek föl társaik mellől, hogy a kormánypárti lövedékek becsapódtak, engem meg a barátom, az egyetlen barátom, akivel már csak álomban találkozhatok, galléron ragadott, és combomban a beléfürödött fadarabbal bevonszolt a tavat körbeölelő fenyves fedezékébe.

Sötétség volt még, amikor megébredtem, csak a völgy peremén, az olajfaligetekben hasalt el valami tétova derengés. Nyitott szemmel feküdt, intettem neki, gyűjtsa meg a lámpát. Azonnal felpattant, a pislákoló fényben széthulltak az árnyékok, amint sürgölődve nyitogatni kezdte a szekrényeket. Keményített férfinget húzott elő az egyik polcra, látszott rajta, sosem hordták. Két kézzel tartotta, akár pincér a tálcat, várta, hogy kikászálódjam az összeizzadt huzatok közül.

– Vedd ezt fel – mondta.

Értetlenül vontam össze a szemöldököm, miközben magamra cibáltam a nadrágot.

– Ebben nem leszel olyan feltűnő – tette hozzá.

Arrább taszítottam, felcsatoltam a töltenyövm, a lámpa fényénél egyenként ellenőriztem a tárákat.

– Most mihez kezdesz? – kérdezte még mindig maga előtt tartva az inget. Nem feleltem, a legfelső töltenyekre leheltem és egyenként ledörzsöltem őket, hogy könnyen csússzanak a csőbe. Akkor sem pillantottam rá, amikor az ingemhez kapott, csak lefejtettem a gombokról az ujjait. A barátom, mondtam, és igyekeztem hátat fordítani neki, de ő folyton közelebb nyomakodott, míg nem az ingemet bemocskoló vérfoltok a férjére szabott, keményített vásznat is összepecsétezték.

– Akkor legalább vidd magaddal – kérelt.

Néztem egy darabig az inget, végül elvettem, és a hátizsákra dobtam. – Mégis, te kinek az oldalán állsz? – kérdeztem, de csak rázta a fejét. – Minek rázod a fejed?! – kiáltottam rá, ő meg bámult némán, zavartan, és ábrázatáról akkor sem hervadt le az a méla értetlenség, amikor tenyerem nagyot csattant az arcán. – Hülye vagy?! – ripakodtam rá, és szedelőzködni kezdtem. Megigazítottam a hátizsák vállpántjait, az inget begyűrtem a többi holmi közé; ő ezalatt a fiókokban, az üveges szekrényben kezdett kutatni, takaros csomagocskákat rakosgatott az asztalra, majd hátrament a kamrába, ahonnan egy tarisznyával tért vissza, és az egészet belepakolta. Akkor már a hátamon volt a hátizsák, épp a géppisztoly után nyúltam, amikor ugyanazzal a csökönyösséggel, amivel az inget rámtukmálta, a nyakamba akasztotta a tarisznyát.

Szóltalanul nyitottam ki az ajtót, a küszöbön megtorpantam egy pillanatra. A derekam köré fonta a karját, majd el

magyarázta, merre találok azt a bokrok közt rejtőző ösvényt, mely szinte járhatatlan ugyan, mégis, rajta felkapaszkodva észrevétlenül elhagyhatom a falut. Továbbra sem engedett el, nekem kellett kiszakítanom magam öleléséből. A narancsfák alatt hajlongva jutottam el a kerítésig, miután átmásztam rajta, visszafordultam. De ő már eltűnt az udvarról: csak a száraz fűben maradt meg az a pici süppedék, ahol az imént még ott állt mezeten talpával.

*

Az ösvény mentén, közel a sziklapelemhez, találtam egy barlangot. A falakat korom lepte, de a tűzhelyen látszott, rég nem járt erre senki. Felbontottam a tarisznyába gyömöszölt csomagokat, megvettem mindent, aztán kiültem a barlang szájához; fegyverolajat, tisztítópálcat kotortam elő az egyik oldalzsebből, és délig, mire az első ágyúzások moraja eljutott hozzám, teljesen megtisztítottam a géppisztolyt.

Délután felkapaszkodtam a sziklák tetejére. Akkor már javában lángoltak a kormánypárti állások, a géppuskák kelepelését megsokszorozva verték vissza a hegyek, előrenyomulásunk rohamos volt és megállíthatatlan. Ahogy lenéztem a faluba, egyre több ablakban tűnt fel a fehér kendő; egyesek lepedőt kötöttek seprűnyélre és a nádtetőbe szúrták, hogy távolról is látható legyen.

Nem vártam be csapatainkat, pedig estefelére az összes vonalat áttörték. Pár kilométerre járhattak a völgytől, amikor az utolsó szakasznyi katona is elmene-kült a faluból. Az ösvényen visszaereszkedtem a házak közé, átvágtam a főtérre, onnan már látszott a híd; mindössze két rúd dinamittal küldtem a szakadékba, végképp elvágvá a települést a külvilágtól.

A berántott ablakfedők, eltorlaszolt ajtók mögött valószínűleg nem tudták mire vélni a locsogó hangokat. Alig néhány nádtetőt öntöztem meg a benzineskannából. Kiráncigáltam hátizsákomból a reggel kapott inget, cafatokra szaggattam; elég volt két tetőt lángra lobbantanom, a tűz tette a dolgát.

Az orromig sem láttam, olyannyira meggyúlt a füst a völgyben, miközben fölfelé kapaszkodtam a sziklákra. A legmagasabb kiszögellésre mentem, onnan jól beláttam a falut, a vödörket adogató, tűzzel viaskodó kezeket, az összevissza rohangászó embereket, a parázs vibrálásától magukba roskadó tetőket. Aztán meghallottam a hangot, az egyetlen hangot, ami képes volt áttörni a tűz morajlásán: remegő kézzel kaptam a géppisztolyom után, és célzás nélkül, csípőből löni kezdtem a lángokba, de bármilyen kitar-tóan húztam a ravaszt, bármilyen gyorsan cseréltem is a tárákat, a fegyver ugatása képtelen volt elnyomni azt a sikolyt, azt az asszonyi üvöltést, mely vészjóslóan tört ki a lángok közül, és keresés nélkül megtalált engem a hegy tetején...

SIGMOND ISTVÁN

Egy ateista tanácsa: higgyetek Istenben 3.

A kövér, a sovány és a törpe

Az öregembert nyolc hete kezelték, immár a harmadik kórházban, az orvosok vélekedése szerint valamilyen fertőzése lehet, ezzel magyarázható a negyven napja tartó lázas állapot. Kivizsgálták az összes szerveit, de két hónap alatt nem sikerült felállítaniuk egy diagnózist. Az öregembert antibiotikumokkal kezelték, ettől viszont tönkrementek a bélflórái és elkezdett fosni. Naponta tízszer, tizenötször, sőt hússzor is ment a gyomra, lefogyott húsz kilót, s olyannyira legyengült, hogy segítség nélkül nem tudott felülni az ágy szélére sem. Nappal az állandóan mellette ülő felesége segítette kicsoszogni a vécére, etette, mosdatta, tette, amit ilyenkor tenni lehet. Éjszaka meg csengetnie kellett a szolgálatos szobaasszonynak, segítséget kérve. Éjszakánként hol a kövér, hol a sovány, hol a törpe volt szolgálatos. A kövérnek nem okozott gondot a 75-ről 55 kilóra lefogyott öregember vécére szállítása. Később derült ki, hogy a negyedik emeleten fekvő betegek közül az öregembert úgy tartották számon, mint a legsúlyosabb esetet. Egy ágyas kórteremben helyezték el, amelyhez külön fürdőszoba is járt. Néha a kórház professzora is meglátogatta, szakmailag érdekes esetnek bizonyult.

– Hogy van? – kérdezte a professzor.
– Félig halott vagyok, professzor úr, félig hulla – mondta az öregember.
– Na, na – a professzor nem értett egyet. – Pozitívan kell gondolkodni! És ne felejtse el, hogy a remény sosem hal meg.
– Legalább azt kellene megtudni, hogy tulajdonképpen mi bajom van. Nem?
– De – mondta a professzor. – Ez volna a legfontosabb. Na, aztán csak ügyesen. És türelem.
– Igenis – mondta az öregember. – Nagyon köszönöm, hogy meg tetszett látogatni.

Éjszakánként legalább tízszer kellett csengetnie a szobaasszonynak, ha a kövér volt a szolgálatos, nem volt semmi probléma, a sovánnyal nehezebben ment a dolog, felhúzza az ágy szélére, aztán a nyakába kellett kapaszkodni, lábival a sovány derekát kellett volna átfognia, de ez már nehezen ment, nem volt annyi erő az öregember lábaiban, hogy felhúzza őket a sovány derekáig, de valahogy csak kiérték a vécéig. A sovány viszont annyira megsajnálta az öregembert, hogy az egyik szombati napon, este tíz után, mielőtt megkezdte volna az éjszakai szolgálatot, belépett az öregember kórtermébe.

– Szeretnék imádkozni magával – mondta az öregembernek.

– Köszönöm – mondta az öregember. – Csakhogy én magyar vagyok és unitárius.

– Nem baj – mondta a sovány. – Istenhez minden ima eljut, akármilyen nyelven is mondják.

Imádkoztak.

Vasárnap délből is megjelent a sovány, a háta mögött dugdosott valamit.

– Beszéltem a papommal, hogy együtt imádkoztam magával. És hoztam magának is úrvacsorát.

– Csakhogy maga ortodox, én meg nem hiszek a Szentlélekben. Nem baj?

– Nem baj – mondta a sovány. Mindketten ugyanahhoz az Istenhez imádkozunk. Nyissa ki egy kicsit a száját.

Az öregember unitáriusként bevette az ortodox úrvacsorával járó, borba áztatott kenyérfalatot, aztán imádkoztak.

Néha a törpe volt az éjszakai szolgálatos. Azon az éjszakán, az úrvacsorát követő éjszakán, az öregembert elsőízben hozta össze a sors a törpével, rögtön kiderült, hogy a törpének nincs annyi ereje, hogy a beteget felhúzza az ágyról. Megfogta az öregember egyik karját, s addig ráncigálta, amíg az öregember leesett a padlóra.

– Húszom, jó?

– Jó – mondta az öregember.

Valahogy kijutottak a kórterem és a fürdőszoba közötti előtérbe.

– Állítson fel! – mondta az öregember

– Próbálkozom, próbálkozom – lihegett a törpe, két kézzel belekapaszkodott az öregember pizsamanadrágjába, s húzta felfelé. Nem sikerült. Közben a pizsamanadrág felcsúszott az öregember lába közé.

– A tököm! Jaj, a tököm! – jajongott az öregember. – Ne húzza a nadrágomat, ne húzza felfelé!

– Akkor hogy állítsam fel?

– Nem tudom, nem tudom. Várjon egy kicsit. Térdeljen le. Ráülök a hátára, s talán a hátról sikerülni fog felállni.

Nem sikerült. Lezuhantak a padlóra. Aztán megint csak nem volt más megoldás, a törpe megragadta az öregember egyik karját, s a fürdőszoba koszos cementjén végighúzta a vécéig.

Az öregember ráült a törpe hátára, s onnan, minden erejét összeszedve átlenyitette lemeztelenített fenekét a vécékagylóra.

– Majd szólok – mondta az öregember.

A törpe kiment.

És nem jött. Semmi sem jött. Nyomta, nyomta, masszírozta a hasát, semmi eredmény. Az öregember várt még egy kicsit, aztán kiszólt:

– Bejöhet.

A törpe belépett.

– Mi a baj? – kérdezte, bizonyára láthatatta a kétségbeesést az öregember arcán.

– Nem sikerült – mondta az öregember. – Egyáltalán.

A törpe az öregember hóna alá nyúlt, s megpróbálta felállítani. Nem sikerült. Még kínlódott egy keveset, aztán ráesett az öregemberre. Így maradtak egy ideig, az öregember ült a vécén, s a törpe rajta feküdt.

– S most mi lesz? – kérdezte az öregember.

– Nem tudom – mondta a törpe, s tovább feküdt az öregemberen.

– Valahogy állítson fel, és vigyen viszsza az ágyamba.

– Mit gondol, nekem öröm itt feküdni magán?

Aztán megismétlődött az először használt procedúra: az öregember ráült a négykézlábra ereszkedett törpe hátára, s onnan a törpe elhúzta egészen az ágyig. Egy óra múlva megint csengetnie kellett. Jött a törpe. Megismételték újra a már bevált gyakorlatot, és megint csak nem jött semmi.

– Bejöhet – kiáltott ki az öregember, és elkezdett zokogni.

– Maga szarni akar, vagy azért hívott, hogy együtt zokogjak magával?

– Szarni akarok – mondta az öregember.

Miután a törpe elment, alig telt el egy félóra, hajnali 4 óra lehetett, s az öregembernek olyan görcsei voltak, hogy már csengetnie sem volt ideje, elkezdett fosni. Emberfeletti erővel felszökött az ágyról, és megpróbált eljutni az ajtóig, közben összefosott mindent, az ágyat, saját magát, a padlót, az éjjeli szekrényt. Felhívta a feleségét mobiltelefonon, s kérte, hogy azonnal jöjjen be a kórházba, rongyokkal vagy bármivel felszerelve, hogy idejében rendbe hozza a kórtermet.

– A férjem haldoklik – mondta az éjszakai portásnak, aki nem akarta beengedni –, most telefonáltak. – Két órát dolgozott, amíg úgy-ahogy befejezte a munkát.

Tíz órakor megjelent a szakorvos.

– Csak pozitívan szabad gondolkodni – mondta az öregembernek. – hallhatta, hogy mit mondott a professzor úr!

Aznapi éjszaka megint a kövér volt a szolgálatos. Éjszaka olyan három óra körül kinyílt az ajtó, felkattintották a villanyt, s két kíváncsi arc nézegette az öregembert.

– Mi van? – riadt fel a beteg.

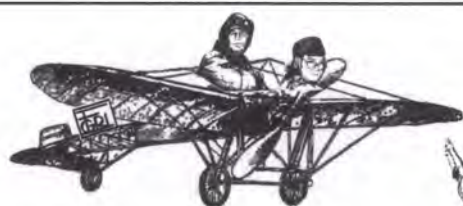
– Három óra van – mondta a kövér –, s maga még egyszer sem csengetett. Felköltöttem a szolgálatos nővért, nem szeretek halottakkal egy szobában tartózkodni. S azt hittem...

– Figyeljen ide – mondta az öregember. – Gondolkozzék pozitívan.

– Ezt ki mondta? – kérdezte a kövér.

– Én – mondta az öregember. – Én mondtam.

(2012)

A nagy KILOMETRIK

irányítja és szerkeszti Karácsonyi Zsolt

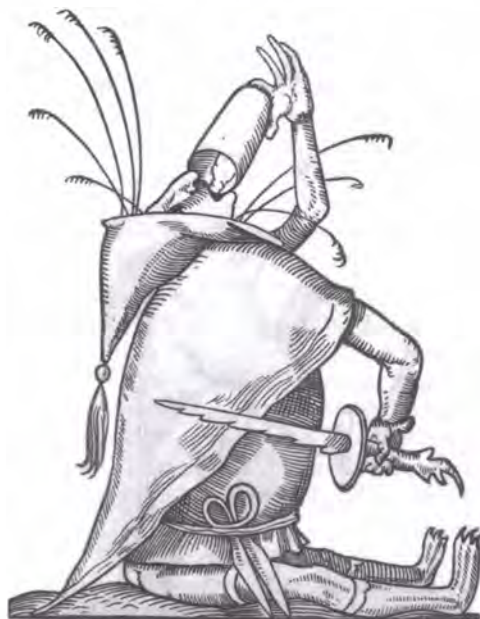
KIRÁLY FARKAS

MacTíre a részeges nyomdászról mesélt a Fattyúhoz címzett kocsmában

„Ha sört iszom, egyet sosem!”
MacTíre akkor mondta így,
mikor megbeszélni kezdtük
egyszer e világ dolgait.

„Egyet sosem! E főszabályt
ifjan eszembe véste ő,
a felföldi öreg barát:
sörissza nyomdász lókötő.

»A sört, fiam, csak kérni kell.
Meginni, hidd el, nem nehéz.
Mikor a tárcám tele van,
hát sörre folyik el a pénz.

A sörtől leszek ligatúr'
és majd abbreviáció,
leszek a tipográf fia –
s a szöviccem is hej, de jó!»

MacTíre így mesélt nekem,
miközben csak ivott, csak i'tt.
S éjjel után is sorolta
barátja tanításait.

„A söröd társat követel.
Brandy talán? Konyak? Likőr?
Az árpa újabb árpát kér:
erős whiskyt kíván a sör.

Bár ittam hozzá ezt meg azt:
görög ouzót, karib rumot,
ittam szilvapálinkát is,
min messzi szekler dolgozott,

mogorva vodkát, puha gint
meg gyógynövényes lötytyöket –
hitvány s hiába mindegyik:
az erős whisky – az jöhet!

Ettől leszek Kirk kapitány,
vagy aurór' a sark felett,
lehetek attól Higgs-bozon –
vagy egyben mind a fentiek.»

Ily' volt a nyomdász, az öreg –
hisz MacTíre mesélte így.
Bár akkor együtt ittunk sört
meg erős whiskyt hajnalig.

Mese volt? Tán igaz se volt?
Ha tévedett, hát tévedek.
Ám arra, ahogy kérdve szólt,
jó biztosan emlékezek:

„Miért, hogy a szőlő levét
ti folyton földicséritek,
de ezt a nemes, kedves árpát
folyton csak leszarjátok?»

Kiskovácsffi Joszip Adolf víziója 1992-ben, egyebek között önmagáról húsz évvel később

bizony-bizony, micsoda idők.
a mozdulatlanság, a semmi rá is
úgy függeszkedik-nehézkedik,
mint egykor kertek, miket Szemirámisz
épített, -tetett. és azokról sem
tudni: egykori létük szent igaz.
s ha voltak is, mára hiába – mert
ha megkérded a szomszédot: mi az?
csak azt válaszolja: itt, a házban

sosem lakott ilyen nevű személy.
U — borzadály. U — borzadály.

unalom, dög unalom az élet.
nem történik mostanában semmi.
egy rendes tüntetésre sincs igény,
s felvonulni sem megy már ki senki.
de ha mégis – hát mit tudja ő?
hiszen a tévé sem a régi már.
az ősi készüléken naphosszat

ellentmond egymásnak az a pár
bemondó, ki ez-azzal törődik:
U — borzadály. U — borzadály.

valami nincs van itt. val'mi hiány.
szerszám és eszköz kéne, hogy átjuss-
on a mozgástalanságon. körben
fejetlenség sincs már – anarch-hiátus.
hangosan ha valaki beszólna,
s elmondaná: hol lóg ki a lóláb,
tán magára ölténé az egyik
társaságnak díszegyzakóját,
– de nem. mert itt minden mozdulatlan,
olyan, ahogy idehagyták egyszer:
hiába szétszórt meddő vetőmag,
inaktív, kivénhedett permetszer.

úgy dönt, álmában lázad majd akkor:
kukra fog pisilni, fel az égre.
ablaktöröljön csak a pilóta,
ha még lesz neki repülőgépe.

BRÉDA FERENC

Bárók és barátok

Első fejezet

Amelyben a Szerző s az Olvasó megismeri házatáji lélekvezetőjét, a latinok Mercuriusának avagy a hellenisztikus Háromszornagy Hermész erdőelvei avatárját, a pompás Pszüchopomposzt hasonlatosan ahhoz, mint amiképpen Dante Alighieri is megismerte az isteni Vergiliust a Commedia kezdetén, avagy:

Fa, fagy, farkasok

Olyan nap volt ez is, mint a többi.

Illetve dehogy.

A későbbiekben derül majd ki, hogy ez a nap történetesen egyáltalában nem volt olyan, mint a többi.

De a nagy harci helyzet a megszokott volt: ül az ember és medítál, beszélget és vitatkozik, filozofál, s persze nem mindig ért egyet a legjobb barátjával, a különben mindent megértő, mindent megbocsájtó, mindenre bólogató, pajkos-cinkos, éleseszü pohárral.

Eképp üldögéltem én is magamba süpedve azon az emlékezetes estén is nemkülönben, mint annyi más esetleges estén, egy deci s némi citromlé hathatós segítségével elbolondított román rum, a vissza-íntegető emlékek, a megszívlelendő múlt s a kikövezendő jövő, a megfeszített munkával megvalosítandó s tán épp most kibontakoztatható ötéves tervek, vagyis a mindennapi művészeti megélhetést esetleg biztosító ős-projektek meg egyéb szcifi-elemek éterien kavargó, kódoltan ködös és matrixiális társaságában.

A Legjobb Barát, na, nem a könyv vagy a kutya, pedig aszonta:

Gyere, ma ne csináljunk semmit.

Ne gondoljunk semmire.

Ne akarjunk semmit.

Legyen ma szabad napja a valamit minden áron való akarásnak-szándékolásnak.

Legyen ma a Semmi Nirvánája.

Teljes aszkézise az akarásnak.

Mert, tudod te is azt igenis jól, hogy a legnagyobb szerelmek is mindig akkor ütnek be, mikor az ember nem vár semmire.

Mivel mikor vár, óhajt, epedezik, s kínlódik-facsarodik a vágytól a nyomorult, rómeói szegénylegény, akkor a fránya szerelemcélpontok mind elfutnak, s úgy menekülnek-izkolnak a szerelemkereső elől, ahogy csak tudnak, hanyat-homlok, teljes gözzel s jobbra gyorsan el.

Ha viszont tökmindegy, akkor meg mindenféle Ibike döngeti az ajtót, hogy ő már huszohat éves és szűz.

Az ember ilyenkor, ugye, jólelkű, mert az emberiséggel mélyen együttérző szolidaritás s az önös érdekektől mentes, nemes, embertársi önfeláldozás is működik azért alkalmasint és helyel-közzel.

S legfőképp akkor, amikor már egyáltalában nem számítasz rá.

Imígyen szóla a bölcs pohár, a már föntemlített, prófétikus, mesteri élettárs.

S ahogy így ülök a minden-mindegy menyországában, s ahogy véletlenül fölpillantok a lakkozott csehó-asztal tükörös síkjáról, egy csontos-inas, sovány, szőke fiatalembert látok közvetlenül magam előtt magasodni.

Fekete, hosszú kabát, karakteres arc, orr, fül, fej, mindez becsülettel kirajzolva. Szem: kék.

Leülhetek?...

Természetesen.

Ül.

Nem szól semmit.

Nem ideges.

Nem zavart.

Nem feszült.

Majd egy időn túl felém fordulva, így szólt:

Boros Lóránd vagyok.

Mondom én is a nevem.

Ülünk.

Mintha már évtizedek óta ismertük volna egymást.

Mintha maga a Legjobb Barát lett volna.

Nem kellett semmi szöveg.

Semmi hókusz-pókusz.

Semmi udvariassági-társalkodási kence-fice.

Semmi mese-mese-meskete.

Egyetlen hosszabb, bővített mondatban intézte el az egész életét.

Ami eddig nagyjából abból állt, hogy fizika szakos egyetemista, s hogy ma neki az a sugallata támadt, hogy otthagyja a fizikát, ahol színjeles tanuló különben, s hogy mátol kezdve ő bizony néprajzkutató lesz.

Hogy ne mind foglalkozzon azzal, ami nem emberi, hanem szentelje életét minkünk, a népnek, vagyis az emberiségnek.

Mit is lehet mondani egy ily nemeslelkű elhatározásra, mikor ezen, tán égi eredetű hívás avagy inkább valamiféle megváltójónási küldetésre való, erélyes fölszólítás láthatólag olyan erővektorok függvényében bontakozott ki, amelyekhez mi éppen nem értünk...

De abban a pillanatban még nem tudtam, hogy ebben az általa megfogalmazott emberöltőnyi programban mostmár én is benne voltam.

Sőt.

Az egyik tengelyét és központi tárgyát is képeztem, amiképpen ez később be is bizonyosodott fényesen.

Am beinduló lehetőségként ez még föl sem villant.

Pedig már úgy volt.

Vagyis még mielőtt észbekaphattam volna, már végérvényesen beléptem a táncba.

Pontosabban abba a varázskörbe, amiben azóta is élek.

S nemsokára az első, jégen korcsolyázó, világi néptáncleckém is megesezt elsőrangú bevezetés gyanánt az örökérvényű népi kultúrába.

Mondom neki, lehet, hogy mindjárt kell jöjjön Ibi, de csak lehet, mert a hölgyekkel sohasem lehet tudni, hogy jönnek-e vagy sem.

Aszválaszójja: nem baj, mert éppen most kezdődik M***-ban a karácsonyi bál Lakó „Kicsi” Aladárrel és Fodor „Neti” Sándorral, Kalotaszeg kiváló s nagyhírű primásaival, korunk ezen modernül időfeletti igriceivel-trubadúrjaival, s vigyük el mi is Ibyt, ha gondolom, ha egyáltalában eljő Ibi, s ha nem, mehetünk nélküle is.

Cukorötlet, mondom, s téged az Úr küldött most ide.

Jó is a nő.

Mondjuk az eszmét.

Beleegyeznek, mert szereti a kellemes meglepetéseket.

M*** Kolozsvártól huszonöt kilométer.

Vonat van.

Az idő este kilenc fele jár.

Mindjárt indul is a Fantomasnak nevezett, kalotaszeg-éjszakai gőzös.

De én tudom, hogy M***-ban, mikor leszünk majd az állomáson, lesz egy kicsiny avagy nagybacska bibi.

Ez az, amit nem tud Ibi.

Lóri tudja.

Tudnillik, hogy a falu s az abban történő bál az állomástól öt kilométer távolságra nyira fekszik.

S hogy az addig elvívó, árkon-bokron keresztül vezető, mezei sugárút pedig csak a M***-t járt, etnológus vándorok által is alig ismert, mesebeli ösvényeken halad.

S hogy ráadásul az országrészünkben uralkodó meteorológiai muszájok folytán még az ellenállhatatlan feszítőerőként periodikus módon és szükségszerűen reánkényszerülő, természetes vizezési mechanizmus is inkább elkerülendő ebben az alaszkaikhoz hasonlatos, mínusz huszonöt fokban.

Tehát én tudom, hogy Lóri is tudja, s tudjuk, hogy tudjuk mi, hogy mi vár ránk, s hogy mi is az ára a két csudaprimás muzsikájának a meghallgatásáért.

Ibi meg nem tudja, hogy mi meg mennyi mindent tudunk.

De ha kaland, hát legyen az a javából, utóvégre Sztálingrádnál többet is kibírtak a győztesek, mint ez a mérhetetlennek tűnő, m***i tél.

>>>>> folytatás a 10. oldalon

>>>> folytatás a 9. oldalról

Ott vagyunk.

Állunk az állomáson.

Mint a bólogató rénszarvasaikat hámolni készülő lappok.

Előttünk a sötét, kietlen, de azért mégis mintha valami fehérféleben derengő, s egykor tán vajmi kazahok által is átlovagolt, újhazai táj és tajga.

Minden elem együtt van tehát.

Mostmár csak el kell indulni az éjszakában.

Neki is vágunk.

Az ég boltozatán mintha egy-két halovány csillag ragyogna.

Kincstárinak is beillő, fél-professzionális bakancsaink pedig már nyilván alig várták, hogy csikorogjon alattuk a bokaig, s néhol a térdig érő, vattacukros hó.

Egy kis holdvilág is volt még szerencsére, hogy a rusztikus téli jégrevünk csicsónkázó műsorszámait kellőképpen megvilágosíthassa.

A messzi távolban egy-két bátortalan fényforrás ontotta hozzánk alig elérkező, erőtlén fényét.

Talán az M***.

De lehet, hogy egy másik falu.

Avagy tán pusztán csak egy eszténa néhány száz juhhal, baráti csobánnal.

A gőzös már elhúzott, mert el kellett jutnia Bánffyhungyadig, a fővárosig Kalotaszegnek, miként mondják erre fele hagyományosan kitekert, grammatikai fordulattal.

Ebben a nagy, embertelen, karácsonyestvéli, havas éccakában, humánus Lórink fénylő út-tudása nélkül mindenki el lett volna menthetetlenül veszve.

Ha nincs ki tudja az utat, a haladásnak annyi.

Hamisítatlan, léten túli, téli Alvilág volt ez a javából.

Egyfajta kozmikus éjszaka.

Amikor is az örök Úr, az örök Úr észdermesztő Antarktiszain kell átvergődni a máreleve fagyhalálra ítélt Amundseneknek, kik mi valánk, én és Ibi.

De lélekvezető Hermészünk mindent tudott.

Arra utasított bennünket belemutatva a mozgó, épkezláb élőlény által eddig még szüriesen érintetlen hőmezőbe, a hatalmas, végeláthatatlan, nagy-fehér Sehöl-Semibe: erre, erre, ti csak gyertek szépen utánam, de aztán a nyomomba lépjétek ám, mert ha nem, még béestek valami irdatlan nagy gödörbe, amiből aztán nem tudlak majd kihúzni titeket. Summa summárum: a helyzet határozottan csehül állt, már ami minket, a két újoncot illetett.

Mentünk, mentünk, mendegéltünk kéréltetlen idegenvezetőnk nyomában.

Leteltek legeslegméléről kezdtek tökéletesen átérezni s alapjaiban is fölfogni a leggyőzhetetlen orosz nép nagyságát, hősiességét és meghaladhatatlan zsenijét.

Egy időn túl már a szegény, száműzött s méltán a nap-sütötte Korzikán nap-világot látott Napoleon is az eszünkbe jutta.

A hóba temetett, rongyos lobogók, a kifordult nyakú, csonttá kőült lovak, a fél

kerekű szekerek és ágyúk, a hamvasszürkére jégvirágosodott, lefagyott emberrok és -fülek, a hupikékre deresült arcok...

Lépten-nyomon fölöttünk bennünk a mindenkori, örök Szibéria mindenfajta hatalmasága, s hogy mi ahhoz képest mily parányian kicsinyek vagyunk, mikroszkopikus jégkristályok, pillanatnyi hópelyhek vagy még azok sem.

Tovább elkerülhetetlenül kezdett fölöttünk bennünk a hátborzongató s a majdan egyszer mindenképpen valahogy bekövetkező, egyéni, személyes halál baljósan közelinek tetsző előérzete.

S a rémesen megszűnhetetlen, életutáni, intergalaktikus végtelenség.

S az ehhez a posztletális állapotformához való, természetszerűen is rendíthetetlen hűség az idők s a terek végezetéig.

Mivelhogy a halálhoz örökre hű lenni akkor és főleg Ott távolról sem erőfeszítés, hanem egyszerű létezésforma: az etikai abszolútumba való szerencsés, egyszer-s mindenkori belemerülés s mindent átítató résztvétel boldogteljes állapota.

Szóval a felhőfagyasztó légköri helyzet megtette a maga természetszerű hatását, s elkezdünk már egész nagy belső meggyőződéssel fagyhaláli fantazmákat dédelgetni-ápolgatni-ön-szereposztani olyanszerűen, mint az eltévedt s a már néhány napja szomjazó, székel turista az egyiptomi homoksivatagban, mikor azt a bizonyos, torokfájást is akár okozható, jég-hideg, borszéki borvizet véli kibugyborékolni a délibábos, óázisi datolyapálmafák tövéből, merthát még ógóbésága is bedilizt az észveszejtő hőségtől.

S miként ezt bővebben megtapasztalhatuk: a hibernális Szibéria avagy a szikár Szahara lényegében véve teljesen egyre megy hallucinatorikus szempontból.

Különb és zárójelben jegyezve csak meg: néhány év múltán a sors iróniája vagy inkább a személyére mosolygott, forgandó szerencse folytán épp ezen utóbbi földrajzi beavatóhelyre is került vala a minket most ekkora hévvel irányító, kéréltetlen Lórándunk.

S ugyanúgyazonmód bukdácsola majdan vala ő is a nagy Nyugati Sivatagban Khém, a fekete s az égi s egyetlen Égiptosz földjén, mint most mi itt M*** fele, csak-hogy ezt most itt ő épp nem tudta.

S azt sem tudja, hogy ott is az idegeneket fogja vezérelni, mint minket itt.

S azt sem tudhatja előre, avagy igenis tudhatná valami, titokzatos, megmagyarázhatatlan megsejtés szintjén, hogy akkori és ottani délibábok azt fogják majd elhitetni vele, akkor és ott, az eljövendő múltban s tán épp a hajdanvolt Meroe szigete fölött áthajózva a Nasszer-tón, hogy ő most M***-ban van, s vezet minket a hóban, azaz most.

A jelen a jövő jele, a múlt pedig a mindenkori jelen összes jeleinek az összesűrűsödött sokadalma, halma, halmaz, összege.

Hideg vagy meleg szélsőségben ugyanaz: mindig máshol akarunk lenni.

Vágy és hallucinatorika összefügg.

Ezt az összekapcsolódást vágyálmoknak is nevezik egyesek.

De itt egyelőre a hideg volt az a létezés-princípium, amely uralta a tájat, a hegy-

mászó lábbeljeinket, a talpukat, az egész csontrendszerünket, s az ezen lassan meredni kezdő izmokat, amelyeket csak ezen erőltetett menetű mozgásgyakorlat s az ezzel akaratlanul is társuló, folyamatos csicsónkázás mentett meg a Damoklész kardjaként fölöttünk ingázó hipotermiai megbénulástól s az agyak várható, közeli lebénulását kisvártatva előidéző, visszafordíthatatlan megfagyástól, majd az ezt követő, elképzelhetően kellemetlen s távolról sem óhajtott amputáció-sorozatokról.

Jégország összes hótündérkirálynője szétszóródott a végeláthatatlan alszürkületet derengtető, ám valójában térdig érő havat hordozó tájon.

A tuskés kőénybokrok apró lándzsáin csilingeltek a vésőnyi jégcsapok, amikor nagykabátjainkkal nekik csapódtunk, ha éppen meg-meg csúszunk célratörő vezetőnk nyomában.

Könyörögtünk is minduntalan hajthatatlan idegenvezetőnknek, ki rettenetesen szapora láb-evezést rendelt el kíméletlen mód e hőmezői gályaraboknak, kiké váltunk, hogy hagyja egy kicsit alább ezt a jegesmedvevadászati sztákkát, de rezzenetlen arcú hajtónk kéréltetlen maradt, s véleményét a helyzet komolyságához mérten így összegezte:

– Én ugyan megállhatok, de akkor ti... megfagytok. És veletek együtt én is, tette hozzá sokat sejtetően.

Hát, ez helyzet volt a javából.

Kutyaszorító.

A fagy annyira fáj, mint a fába szorult féregnek.

Vannak helyzetek, amikor nincs egyebet mit tenni, mint szenvedni, mivel ez az ára az eljövendő, kín-megváltó szenvedésmenetségnek.

Ha már forralt bort akarunk inni csuporban a m***i Művelődési Otthon nagytermében dúló fürgeteges bál előcsarnokában, akkor most még ki kell bírjuk a mienki tundrával árukapsolt mostoha körülményeket.

E kész tények elé állító, kategorikus kijelentésekre nem volt mi más egyebet replikázni.

Józanon belátva-tudatosítva e kiúttalan szitot, mármint azt, hogy ki is itt a buta, tamaskodó turista, s hogy ki is itt a mindentudást birtokló istenség, legutolsó erőnk mozgósításával s szemrebbenés meg okvetetlenkedés nélkül, szolgálai engedmességgel folytattuk rögs utunk a mi, m***i serpánk és teljhatalmú urunk által megszabott, túlvilági tempóban.

Az univerzum minden kétséget kizáróan egy abszolút eljegesedési folyamat folytán alakulhatott ki: ez volt a mindinkább kihűlő létezésünk mélyéről föl-földerengő, laikus kozmogóniai megsejtésünk e pillanatokban laikus mindhármunknak.

E frappáns hipotézis apróbb expedíciós kalandjaink is bővön alátámasztották, midőn lépten-nyomon térdig bele-bele süppedtünk egy-egy, a jégtükrösödő hótakaró által elfödött, földcsuszamlásos omladékba, alattomos gödörbe, avagy isten-tudja-mibe, s midőn mindinkább ráébredtünk végeláthatatlan utunk kozmikus méreteire, mely a valóságos öt kilométert kitágította a vég-

telen térségeinek az irányába Einstein relativitási képletének az épp e helyre alkalmazott szellemében.

E földi űr-utazás női, kísérleti alanya nem minden tragikomikus megcsúszásnál vagy hirtelen gödörbe-esésnél fogta fel kalandos utunk transzcendentális jelentőségét és interszteláris jégvezetők irányunkban tanúsított, feltő gondoskodását, mellyel a minél szaporább igyekvésre próbálta biztatni félig lefagyott lábainkat s az apránként mindinkább leblokkoló, makrancos szürkeállományunkat.

Avagy röviden: Ibike korántsem fogta föl galaktikus utunk, azaz e földi Tejút korszakalkotó földterítésének a hősiességét és tudományos jelentőségét, s ennek következtében, neaggyisten, vagy állandóan le akart ülni a néha derékig érő hóban, ugye, hogy lefagyjon az egész szerkezet, vagy pedig, hogy még jobb legyen, egyenesen le akart feküdni, mint Amundsen, amikor már ő is végleg föladata, s betakarózott, hogy fálják őt föl már ezek az őreá fölöttébb nyáladzó, baráti jegesmedvék.

Ibi tehát lassan-lassan kezdett leblokkolni, kiterülni, lefagyni, megmakacsolódni, s lemerülni, mint az internet.

Menni sem akart már, s már távolról sem hitte el hozzánk hű vezetőnknek, hogy ott, valahol a kódós-jeges-fagyos-deres Semmiben, Ott, ott tündöklék a bűszke M*** soktornyos, s akár Trója trónörököseihez is méltó, sokkapus, s lehet, hogy még akár trojkás erődjé is, hogy amott, a megmenekülésünket jelentő mennyei Menedékhely istenbizony létezik, hogy ott, a Mentsvár ott van valahol az Üveghegyen s még az Óperencián is túl, s még azon is túl, vagyis a Lóri által képzeletben megálmodott s élénk színekkel elibénk festett nagy s kilátástalanul jéghegycsúcshoz hasonló űrben.

M*** már nem létezett számára, csak a pallóként használt vasúti gerenda, melyről épp behuppant egy apróbbacska földüregbe, melyet valószínűleg a Nádas patakocskája vájt vala volt ki még annak idején, tán már a történelmi időknek számító, hajdanvolt kikeleti áradások ideje alatt, avagy az ebben a pillanatban teljesen hihetetlennek tűnő, hogy a valamikor is létezett, mesebeli nyár aranykorszakában. Ibike szerint visszatértünk a történelemelőtti idők ama mozdulatlanra dermett létezésnélküliségébe, amikor nemcsak, hogy nem voltak évszakok, hanem még az idő, sőt még a tér sem nyerte el a mai, m***-i formáját, hogy a kolozsvárirol ne is beszéljünk, mely utóbbi, az előbbi fogalmakhoz hasonlóan úgyszintén a legszorosabb értelemben vett Mega-Semmi hiperdimenzionális befogadású és folyton táguló tárgykörében foszlott szerteszét szubatomális gyorsulással.

Szó, ami szó: Ibinek már semmi sem létezett.

Se M***, se Kolozsvár, se ő, se önmaga, se a meleg kandallót ígérő művelődési ház forralt borral jutalmazó elérhető fészke.

Nem létezett semmi, s legkevésbé kalauzunk és jómagam.

Annyira nem létezett már Ibi számára semmi, hogy még a semmi sem létezett már, s ez már nívó vót.

Az egyéni túlélés viharában s a személyes élet-halál-harc kereszttüzében a különben kitartó s nagylelkű humanizmus többnyire megtorpan és leteszi a fegyvert.

Ibi is így járt, s az összemberi polgári aktivistából embergyűlölő, mert az elkerülhetetlennek tűnő, metafizikai megfagyással küzdő, csavarteszű csavargó önmentési szintjére süllyedt le szemmel láthatólag mindinkább.

De tapasztalt prémvadászunk minden agonizálás felé tartó, létezésről lemondó ellankadásunk ellenére sem hagyta hátra a hórakévesi egoizmusunk önös érdekeit s mindenre már csak legyintő, fatalista megfontolásainkat érvényesíteni, s minden lehető s lehetetlen pszicho-fizikai eszköz hősiesen bevetve kinnal-bajjal tuszkolt, húzott, nyomott, taszított, cipelt, vont makacsul előre bennünket, a két elaléltat, a már alig-alig botorkálók az emberiségmentő, s eképp természetesen emberfeletti, nagy-sándori erőfeszítéseket igénylő, földien-égi-en porcukorfehér, jégkristály-ösvényeken.

Vitt, vitt, vitt, mi meg sokszorosan kibicsaklott bokákkal, megdagadt és rogyadozó térdekkel, egy-két repedésnyús bordával, deréktól lefele akár le is operálható, teljesen érzéstelenített, alsóvégtagokkal követük engedelmesen őt, merthát mit is csinálhattunk volna, nem volt menekvés, nem vót kiút, sehova.

Néha visszatekintettünk a hátunk megett immár összesűrűsödött s végképp bezáródott hátsó semmibe, tehát ott is mindinkább merevedni kezdett a kód, s a nemrég még az érzékszerveinkkel megtapasztalható, apró vasúti állomás egyetlen égős házikója is a mesék világában létező csilláros palota emlékekepeként tündökölt föl olykor a mindinkább elhalványuló elménkben.

Aztán majd valahogy félholtan mintha valami kerítésfélbe kellett volna megfogózkodjunk.

Erélyes vezetőnk fölgyorsította lépteit, s ruganyos gyakorlatiassággal bejelentette

nekünk, a már hihetetlennek tűnő világte-remtő hirt: ez már M*** peremterülete.

Nocsak, persze-persze...

Persze, hogy nem hittük, de azért inkább szerettük volna hinni, mert a remény ilyen: azt célozza mindig, ami hasznos számára.

S valójában a cudar, árkon-bokron való, jéghegyi átharcolásunk díjnyertes jutalmaként, mint utólag kiderült, immár valójában egy, a végcél közelében található kertben támoogtunk próbálva fönntartani a láthatólag fölvilágyozódott vezetőnk által diktált alvilági csontfagyottságú rém-ritmust.

– Még húsz lépés – fordult hozzánk vezetőnk – s ott leszünk!...

Am látván főlshajtó és megkönynyebülést reménylő örömlőket, szigorú arccal kijavította ezt a valószínűleg nagyvonalúan elszámolt távolságot, e számunkra mesebeillő életmentő hirt:

– Pontosabban: száz lépés.

Aztán meg hozzátette:

– Körül-belül...

S aztán még bedobta az utolsó bomba-mondatot, melytől visszahulltunk a soron következő, sápadtarcú halál legeslegmélyére:

– De – mondta –, hogy ne mondjak marhaságot, azért négy-ötszáz lépésnél semmiképpen sem lehet kevesebb!...

Ajajajajaj, gondoltuk magunkban, mi annyit már nem bírunk ki.

Itt-a-vége, fuss-el-vele, angyalokká válunk mi is a mennyei Jéghegyen innen s e pokolian hideg vagy immár akár forrónak is tetsző, ál-trópusi Óperencián is túl...

De látva végleg lekonyuló orrunkat s a legkiútalanabb lét-letargiába való azonnali lebukásunkat, megkegyelmezett nekünk, s jóságosan hozzátette: vics volt, itt van nem messze, csak ti nem látjátok, mert nem ismeritek a terepet, és azt hiszitek, hogy messze van. Huszonöt lépés, tudom, mert a múltkor megsámoltam.

Na, ezen utóbbi, mérnöki mérésről nem volt már semmiféle ideánk, fogalmunk sem volt arról, hogy higgyük-e vagy sem.

Már mindegy volt M***, már mindegy volt minden, M*** lehetett volna akár Kacsatárban is.

Nekünk már buddhista minden-mind-egy volt.

Már remélni sem mertünk semmiféle M***-t.

S ebben a teljes elidegenedésben ütött be a beígért csoda.

A két ház által alkotott kódós jégfüggöny váratlanul szétnyílt, s egy olyan hatalmas, ezerfényű, a Mennyei Jeruzsálemhez hasonlatos, világkirályi kultúrotthont pillantottunk meg káprázó szemeinkkel, amelyből egy óriás termető, egyenruhás Éjjeliőr jött le az épphogy csak a piros szőnyeget mellőző, jó faragású gránitlépcsőkön.

A gigantikus s biztos, hogy lángpallosú s tűzlehető Kapuőr, miután vezetőnket megpillantotta, keményen kezét nyújtva neki, csak ennyit mondott:

– Szerusz.

LOVASSY-CSEH TAMÁS

Ignored

Majd linkek leszünk egymásnak,
felugró, színes ablakok,
eldobott csikkek sárga filtere,
pokolba vágyó, megbomlott angyalok.

Majd pálcán olvadó, festett hópehely,
sárgadinnye kivájt, kérges héja,
cukorral elkevert zsíros anyatej,
bankárok haszna, céltalanok célja.

Amikor már én is, te is messze,
a térképen nem nyugvó,
mély-fekete térben járunk,
úgy állunk, fű-kizöldült nyáron,
hogy valaki elszúja álmot adó szárunk.

Amikor már nem válaszolok,
és spam leszel, nem is hulladék,
és nem tudod, hogy éppen hol vagyok,
és sok lesz már a lélek-hordalék,
akkor egy célja nincs csoportban leszünk
regelve' – De hol járt az eszünk?! –
szűrkecske kommenthez egy profil-toldalék.

Te vírus vagy! De többet nem látsz meg itt!
Gyilkolok és fegyverem úgy hívják: delete.

Erató is now offline

Tavaszi evidencia

Persze a fű már kizöldült a Holdon,
és a sorompókat is mind leengedték,
mert a Tejúton, szembe a pille árral,
az istenek a barmokat felénk terelgették,
és már minden olyan szép rendben állott,
ahol annyi nő a sarkán áll, ott
ahol megáll az élén a tépett nyakú öltöny –
ahol félni kezdesz, ha a krumpli
csíra-nyelvet ölt a macskaköves földön,

persze ott mindennek rendje van,
és majd a rend is égni kezd egy nagycsütörtökön,
pirosban, sárgában és még ezernyi színben,
és nem mondja senki, hogy csak addig rúgd tőkön
a tavasztündér férjét, csatornád alatt,
míg egy tantra-pózból várja,
az esővízben születő vágy-álmot cet-halat.

Persze minden virágban fürdik,
ez nem vita, ez evidencia,
és a tavasznak a nyár lehet
mindössze konkurencia,
és akkor sem vérre, ölre megy e kettő,
hanem csak úgy kedvre, csipkebokor vessző,
s ha megint a nyár győzne, s a dinnye magja hullna
nyakunkba, mint zúgott anno az égből a sok hulla,
mert Ypres mezején úgy szétszórva, úgy fekve
Woodstock-ot játsztak', klórgázba temetve,

persze csak úgy páran, szemet nem is szúrna,
hogyha nem lánc, eszterlánc,
mégis kifordulna.

Egy kis ez, egy kis az

Csak az a fojtó köd, az a sűrű, istenverte,
mibe Isten a földet, mint tejbe, bekeverte,
elér most nyakig, s az éles ádámcsutkát,
öleli, mint egyik a szűznek mondott Jutkát.

Csak az a pára, mi kúszik lepedőd alól,
minek szaga-bűze, hol rendre int, hol dalol,
csak az a frissen mosott kender kéreg,
mit rágni kell, nem baj, ha ópium, ha méreg.

Csak az az orr, mely feszt belém szagol,
és szent kórságot érez, ha este rám hajol,
csak az a furcsa, kivirágzó oldal,
hol gyümölcs a lélek, kába szív a bordal.

Csak azok a képek a falon, fenn a szög nyakán,
bennük szemét forgatja szeszre vágó nagypapám,
csak azok a versek fenn, a polc-ívek során,
miket olvasni tilos túl későn, túl korán.

Csak azok, csak ezek, és mégis csak, meddig még?
Mennyit írjak rólok? Még hány száz versikét?
Csak ennyi, csak annyi, csak így, csak úgy az élet,
csak százszor, csak ezerszer, tölem egyre kérde...

Csak mindig és csak annyit, amennyit fizetnek,
csak úgy és csak nektek, kik mondjátok: szerettek.
Csak ennyi, csak így – csak kis ez és csak kis az.
Vers ez? Nem az. Csak sorok, és csak líragaz.

Bogdanov vacsorára jön

Este fél kilenc, s én a konyhaszék kemény tetején
meggörnyedve várom a kilincskattanást,
vagy frissen súrolt küszöböm peremén,
azt az igazán jellemző, mély férfi dobbanást.

A gőztől – mint valami északi hadúr – nem látom a falat,
hajamat átjárja a fokhagyma vad szaga,
s halkan loccsan a kagylóban – mellettem,
a mosatlan lábasok zavart szenny-tava.
Az asztalon – tölem jobbra – a piros kockás réten,
már nyílni kezdtek a szép, hűlő virágok,
benne madár, sült kenyérmorzsát hordva,
nem rebben égre, már készen, holtan tárog.
Körötte, mi novemberben a földben megterem,
s mit a kofák még most is olcsón mérnek,
krumpli gőzöl, édesen pihen,
hisz sokat hozták, száz meg száz tengeren...

Aztán egyre csak berreg a csengő:
jönnek, egyre többen jönnek.
Előbb a harcban fáradt férfiak,
utánuk mutáló gyermekek.
Végül aggastyán kalucsnik cuppannak a gangon,
kezet nyújtják, hogy meleget egyenek.
Én meg csak állok, de merre mennék innen?
Hová szaladjak jajsavuk elől?
– Ha a jóllakott gazdagok minket éhezni hagynak,
e kidúcolt szerkezet egyszer csak ledől!

Végül, mikor már minden elfogyott,
s a kinti sár, latyak maradt ételnek nekem,
gyertyát gyújtok, cigarettát szívok,
s nyalni kezdem éhező sebem.

Ekkor lépsz be, Bogdanov, és kalapot emelsz,
majd korgó gyomorral leülsz, és önzésre nevelsz.

SZŐCS ISTVÁN

Főszereplők, főrendezők, főkönyvelők az irodalom életében

A Tamás úrfi csínyjei és kalandjai szerzőjének van egy bájos példázata. Egyszer egy ember híres és hatalmas akart lenni. Hozzálatott verseket írni, de – nem ment. Nem vált költő belőle. Próbálkozott regényírással, de nem adatott neki siker, ugyanígy járt a kritikáirással is. A végén aztán szerkesztő lett belőle – és most ő dönt az irodalom élet-halál kérdéseiben! Majdnem hatvan éve, hogy nevetgélve el-elmondtam szerkesztő kollégáimnak, és életükön át tartó harag lett belőle... Úgy láttam, hogy „egy-egy területileg körülhatárolható irodalmi szerveződés életében ez a jelenségtípus más-más mértékben érvényesül”, és hogy Erdélyben a legjellemzőbb az egész világon. Talán azért, mert Erdélynek hamarabb voltak irodalmárai és irodalomtörténészei, mint irodalma? (Lásd Bod Péter és mások...) Aztán 1918-tól kezdve Kádár Imre, Gaál Gábor, Gáll Ernő (ő még most is, holtában is), a fő-fő ejtőernyős, Balogh Edgár és így tovább.

Hogy ez nemcsak az én véleményem, szemléltetik azok a szemelvények, amelyeket Cseke Péter idéz, közelebből megjelent tanulmányában.¹

„A kongresszusnak egyértelműen ki kell mondania – fejtette ki Szabédi –, hogy az irodalom főszereplője az író és nem a szerkesztő, a propagandafelelős vagy bármilyen már irányító (1956-ban). Az irodalmi élet főszereplője az író, mivel ő az irodalmi alkotás szerzője, ami természetesen nem jelenti azt, hogy az irodalmi kérdésekbe az írón kívül senki se avatkozhat bele. Hozzászólhatnak, illetve hozzá is kell szólaniok az olvasóknak, a kritikusoknak, a szerkesztőknek és bárki másnak. Az irodalomnak azonban vannak vetületei, amelyek csakis az írókra tartoznak. Ilyen mindenekelőtt a művészeti alkotás. (A művészi megformálás.) Ez márpedig az író dolga, senki másé.”

Hasonlóan helytálló és ugyanakkor hasonlóan naiv Székely János is: „Székely János, miután jelezte a hivatalostól eltérő véleményét, a kongresszustól annak a leszögezését várta, hogy az írásért az író felelős, nem pedig a szerkesztő. Várta a minden valóságtól elrugaszkodott s egyben irodalmon kívüli szempontok eltávolítását a kritikától.”

Azért naiv a két költő érvelése, és naiv a Cseke Péter tálalása is, mert annak idején a rendszer vezetőrétegét tulajdonképpen nem érdekelte az irodalom minősége, csakis az: támogatja-e az irodalom és a külföld előtt? – igazolja-e a rendszert? Az irodalomtörténet pedig annyiban, hogy „igenis, a jobb írók már akkor is látták”, hogy el kell következnie egyszer a mi rendszerünknek; s az osztályharcban hol foglaltak állást, ugye, a haladó költők? „Ugye, ostromozták a fennálló nézeteket, állapotokat?”

Csak hogy az akkori társadalmi elitnek nemcsak az altisztai és tisztikara, de többnyire a vezérkara sem szagolt hozzá az irodalmi értékekhez (Sztálin ritka

kivétel volt); kellett tehát megbízható ideológusok, akik szavatolták: az az áru éppen nekünk való, nyugodtan megvehetjük az elvtársak!... Ugyanis, az irodalom a rendszernek pénzbe került! Fizették a könyvkiadást, a lapokat, papírt, nyomdát; valakinek meg kellett nyugtatni őket, hogy a pénz jó helyre megy. Volt egy szabály, amely itt-ott még ma is érvényes: *az rendeli a nótát, aki fizet!* Cseke nagyon felületesen, naivul – vagy tettetett naivsággal? – nyúl az akkori (1956–57) Dsida-vitához. Így például még azt sem látszik tudni, hogy a „fiatalok” közül nemcsak Panek és Páskándi szoltak hozzá, hanem például én is, *A Dsida érem másik oldala* az 1956-os forradalom első napjaiban jelent meg; visszavertem Szilágyi András különben is pályaszéli bekiabálását, hogy Dsida „a grófok embere volt”, hogy költészete afféle „krisztkindli”-költészet; meg hogy jellemző Dsida profasizmusára, hogy annak idején egy sajtóvitában Markovics Rodion *Kedves Jakabnak* szólította! Ezzel arra utalt, hogy Dsida álnokul le akarta leplezni Markovics származását a „magyarosítás” előtti nevét használva... Ostobaság, hiszen Markovics sohasem magyarosított, megtartotta eredeti nevét. Dsida még Szatmárról ismerte és éppen a köznapi viszony kapcsán szólította Jakabnak. (A *Rodion*t, Markovics csak írásműveinél használta, Dosztojevszkij iránti kegyelethből.) Abban sincs igaz Cseke Péternek, hogy Dsida kortársai közül, vagy a korban hozzá közelebb állók közül nem akadhatott olyan, aki hozzászólhatott volna megfelelő tájékozottsággal a Dsida-vitához. Volt és hozzá is szolt pl. Szentimrei Jenő (de máig sem tudom tulajdonképpen mi volt a véleménye, talán csak annyi, hogy mért nem kérdezzük meg az öregebbeket?). De életkor, kollegiális kapcsolatok alapján hozzászólhatott volna Kiss Jenő, s főleg Szemlér Ferenc is.

Szemlérnek különben (személyes beszélgetésből tudom), abszolút pozitív volt a véleménye Dsida Jenőről, de ő elvből nem szívesen vitatkozott. 1952-ben, amikor a *Előre*-ben megjelent egy rettenetes förmedvény, *Ideológiai csempészárú az Utunk hasábjain* címmel, Daday Lórándot támatta, aki akkoriban talán Kovács Bálint névvel közölt néhány jó elbeszélést az *Utunkban* (a cikket Halász Anna és Paál Árpád fogalmazták, Robotos Imre utasítására, de aláírni már nem voltak hajlandóak, az végül is Nemes Ágnes vagy valami hasonló név alatt jelent meg). Éppen a megjelenés napján találkoztam Szemlér Ferencel Bukarestben, a *Falvak Népe* szerkesztőségében; mindenki nagyon fel volt háborodva, különben másról volt szó; s egyszer az asztal végén ülő Szemlér félhalkan szóba hozta a mellett ülőknek a cikket: teljesen hamis, torzítás, szegény Daday megint jól megkapta; de egyáltalán nem róla szól a dal; Gaál Gábor ellen megy ki, rövidesen le is fogják váltani stb. ... Miért nem írod meg? –

kérdeztem. „Egyrészt nem szoktam effajta vitákban résztvenni, másrészt semmi haszna sem lenne.” ... Igaza is volt.

Főszerkesztő-leváltás a Dsida-vita után is bekövetkezett: szegény Sóni Pál volt az áldozat. Persze nem mondták, hogy a Dsida-vita miatt, hanem mert azokban a nehéz napokban „magára hagyta a szerkesztőséget” s elutazott – Moszkvába. Hallottam azonban, az Irodalmi Kiadóban suttogva keringett a pletyka: Sóni Pál tulajdonképpen csak azért közöltette Dsida-cikkem, mivel mindketten „vásárhelyiek” vagyunk stb.²

Földes László némileg haragudott is rám, mivel cikkemben, bár nem lett volna szükséges, gúnyosan megemlítettem Lukács Györgyöt is, gyászos Madách-kritikája miatt, de végül is hálás volt, miután Sóni lebukásával ő lett az *Utunk* főszerkesztője, át is csábított oda... Később kétszer is megtámadtam, éppen Dsida miatt, ezt sohasem bocsátotta meg. Mindezt szükséges felemlíteni, mert Cseke Péter úgy tesz, mintha semmit sem tudna az akkori „irodalmi” személyi-személyeskedő-frakciózó-klikk háttéréről, a Kolozsvár-Vásárhely ellentétéről, Szabédi és Hajdu Győző kölcsönös gyűlöletéről, Fazakas János akkori főpártaktivista handabandázásairól. Az ún. Magyar Autonóm Tartomány kétarcú kezeléséről... És sokat mond az is, hogy az *Utunknak* (Marosi Péter sugallatára indított) „önmentő” irodalomtörténeti számvetése, a *Nézzünk hát szembe* cikksorozatból Méliusz József buzgólkodó felsorolásában is miért maradtak ki olyan nevek, mint Makkai Sándor vagy Ignác Rózsa, holott Reményik Sándor pl. benne maradhatott?

E sorozatban Reményiket elutasító cikem miatt egyesek szerint én is örökre kompromittáltam magam, Dávid Gyula egyszer orrom alá is dörzsölte, azonban véleményem most még negatívabb; akkor nemcsak a cenzúra miatt nem írhattam meg nyíltan, de nekem is az volt a véleményem, hogy írók-alkotók súlyos személyes ügyeivel nem kell zavarba hozni a „széles” nagyközönséget. Ma viszont annyiból tevődik fel másként e kérdés, hogy a *Helikon* szűkebb körhöz szóló kiadvány, másrészt olyan szomorú tényeket, mint Reményik 1923-tól kezdődő drogfüggősége (laudanum) s ennek következményeit úgyis közzé tette már országos napilapban *Marosi Barna* (talán Mózes Huba is), ám doktorándusaink/-duszaink és doktorandáink nem vették tudomásul, mert senki sem mondta nekik. És nem elfogadható a Balogh Edgár mentegetése sem, mert éppen ő volt a főképviselője annak a szerkesztő-típusnak – vagyis menedzsernek-futtatónak-írhatnám polgárnak, akiről a fabula szól!

(folytatás következő számunkban)

Jegyzetek

¹Cseke Péter: Egy 1957-es irodalmi vita és a dogmatikus irodalomszemlélet erdélyi színe-változásai *Korunk* 2012. 10.

²Ugyanarról a Sóni Pálról van szó, kinek unokája mostanság mint amerikai úszóbajnoknő kiválóan szerepelt az olimpián.

SZAKÁCS ISTVÁN PÉTER

Zsebművészet

Hát ez bizony el van törve, dugta orrom alá a vállamról készült felvételt az orvos a röntgenszoba alvilági homályában. Menjen szépen vissza a baleseti osztályra, ott majd begipszelik, nyomta ép kezembe a filmet.

A baleseti osztályon a fiatal nővér szakavatott mozdulatokkal hámozott ki ingemből, s mire észbe kaptam, olyan profin nézett ki a bal karom, mint Tutankhamon múmiájáé restaurálás után. Egyelőre így jó lesz, méregette a nővérke remekművét az ügyeletes orvos. Hétfőn, reggel menjen az ortopédiára. A szakorvos majd eldönti, meg kell-e műteni. Lehet, hogy ki is ficamodott a válla, s akkor helyre is kell tenni, mondta még biztatóan. Már nem is fáj, próbáltam összeszorított fogsoromat lazábbra engedve mosolyogni az ígéretes alternatívák hallatán. Majd fog, veregette meg jobb vállamat a doki. Nyugodjon meg, majd fog.

Vasárnap este volt. A gyerek a tankönyveivel célozgatva az iskolatáskáját, hites társam a mosatlannal csörömpölt a konyhában, s anyósom ótestamentumi prófétaként siránkozott: miképpen lehetséges, hogy még egy lépcsőn sem tudok rendesen közlekedni. Én eközben a fotelban hanyatt dőlve szenvedtem, a haláltusájukat vívó végvári vitézek hősi pózában, annyi különbséggel, hogy nekik nem rótták föl a csatatéren, hol volt a szemed, te szerencsétlen, amikor abba az előretartott török szabályába beleszaladtál.

Beszéltem a barátnőmmel, szakította félbe később asszonykám anyósom komoran gomolygó, apokaliptikus látomásait. Az ő férjének is eltört a karja pár hónappal ezelőtt. Azt mondta, ha minél előbb a doktor úr színe elé akarsz kerülni, kell egy kis pénzt adni Márta néninek, az asszisztensnőjének, mert nagy a forgalom az ortopédián, s tőle függ, ki megy be előbb. Mire való akkor a sorszáma, lebegtettem meg a betegellátás legális alternatíváját gyakorlatiasan gondolkodó hitvesem előtt. Ha az egész délelőttöd a váróteremben akarod tölteni, akkor azt kérünk, mosolygott rám szelíden az asszony.

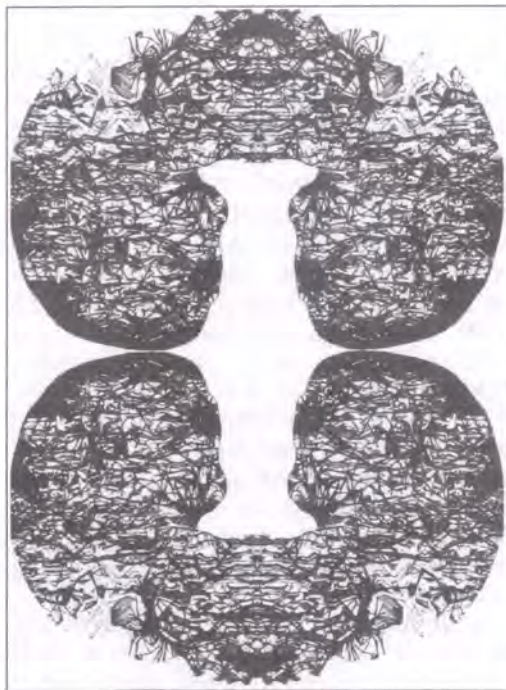
Szó szót követett, érvelésem becsülete-re vált volna a legkiválóbb szónoknak is. Másnap reggel hétkor aztán annak rendje és módja szerint meg is jelentünk a poliklinikán. Én a törött vállammal, feleségem a Márta néninek szánt pénzes borítékkal. A korai időpont ellenére már vagy húszan várakoztak az ajtó előtt. Így nézhetek ki a mohácsi vész sérültjei közvetlenül a magyar-török nem barátságos mérkőzés lefújása után.

Ne izgulj, szorította meg ép karomat a feleségem. Meglátod, milyen simán fog menni. Én odaadom a borítékot, s te szé-

pen bemész a doktor úrhoz. Műtés vagy helyretevés, műtés és helyretevés, mérlegeltem magamban a kecségtető lehetőségeket, s hirtelen erős vágyakozást éreztem, hogy beszívjam az utca tömény benzingőzét. Már éppen azon voltam, hogy diszkréten lelépek, amikor kinyílt a rendelő ajtaja. Márta néni, zúgott föl körülöttem a beavatottak kara, mint őszi éjszakák a hargitai fenyvesek, ha a viharfelhők mögül kibuknak Csaba királyfi csillagporos ábrázata.

Márta néni alacsony, gömbölyded hölgy volt. Életkorát a kozmetika forradalmi fejlődése miatt nem lehetett pontosan meghatározni, de valószínűleg jóval túl lehetett már az első virágzásán. Egy békebeli kupleráj madámjának szende szakértelmével mérte föl a terepet, s a szeme megakadt rajtunk. Ekkor lépett akcióba a feleségem. Nem tudom, hogyan csinálta, de a boríték már el is tűnt a Márta néni zsebében.

Jöjjön be, mosolygott rám Márta néni ígéretesen, mintha a szakorvos helyett egy fekete fehérműben pompázó szőke bombázó várt volna rám, hogy leírhatatlan gyönyörökben részesítsen az ortopédia csontkemény beavatkozásokra szánt

Muhi Sándor: Egyensúly

pamlagán. Az is lehet azonban, hogy holmi szadista szerepjáték nyakörves mazochista résztvevőjének szántak, lódult meg a fantáziám. Bent aztán némileg lecsillapodtam, nyoma sem volt szerelmi szolgáltatásait szellős szerelésben kínáló szexipari szakmunkásnőnek, s a doktor úr sem lóbált kutyakorbácsot a kezében. Nahát, hűmmögte viszont, miután hosszasan tanulmányozta a röntgenfelvételt, nem kell megműteni a vállát. Helyre sem kell tenni, kérdeztem rámenősen, vérszemet kapva a nem remélt lehetőség hallatán. Nem, horgasztotta le bánatosan a fejét az orvos. Elég, ha így begipszelve marad, pedig hogy megszegeztem volna, jajdult föl, szabad utat engedve fájdalmának. Nem vagyok én ülőgarnitúra, hogy szegezzenek, akartam

mondani metaforába rejtett öntudatos-sággal, fellengzős szavak helyett azonban inkább egy borítékkal próbáltam enyhíteni csalódottságán. Tíz nap múlva jöjjön majd vissza, szölt utánam a doki. Bár az is lehet, hogy közben elmozdul a csont, s akkor bizony műteni kell, tette hozzá leplezetlen derűlátással.

Mit mondjak, tíz napig mozdulni sem mertem, s a fotelban kushadva minden figyelmemet befelé összpontosítottam. Olyannyira koncentráltam, hogy néha hallani véltem, mint forr össze a csontom. Tíz nap múlva mégis szorongva léptem be a poliklinika ajtaján. Zaklatott lelkiállapotomnak más oka is volt. Hitvesem holmi hivatali elfoglaltság miatt nem jöhetett velem. Így aztán rám hárult a Márta néni zsebe felé vezető út megtalálása. Bevallom férfiasan, addig még soha nem adtam pénzt idegen nőnek – nagy nyilvánosság előtt, s már a gondolattól kiver a verejték.

Márta néni hosszú évtizedek alatt kifinomult női ösztönével azonnal megérezte, hogy segítségre van szükségem. Miközben én a tekintélyes létszámú, műértő közönség előtt nagy nehezen előkotorásztam a borítékot, bátorítóan mosolyogva felém lejtett, s mikor már csak karnyújtásnyira volt tőlem, jobb kezének hüvelyk- és mutatóujjával – a minél könnyebb behatolás érdekében – igazított egyet köpenye zsebében. Persze, én növekvő izgalmamban elvitettem az irányt, s remegő kezem épp hogy súrolva a hívogatóan kitágított nyílást, a fehér köpeny alatt peckesen domborodó tomorra tévedt. Márta néni ekkor taktikát változtatott: kecsesen körbetáncolt, rafinált kifinomultsággal simulva csipőjével a csipőmhöz. Közös produkciónk, melyben kétségtelenül az övé volt az irányító szerep, a rózsaszín flamingók légiesen érzéki násztáncára emlékeztetett, s ezen az sem változtatott, hogy egyik karom csuklótól nyakig be volt gipszelve. Hiába volt azonban minden kifinomult igyekezet, képtelen voltam Márta néni föltárlkozó zsebét eltalálni. Ő azonban ennyi kétbalkezesség láttán sem adta föl. Egy fordultnál megragadta a kezem, s becsúsztatta a megfelelő helyre. Nekem már csak el kellett engednem a borítékot. A kezem azonban annyira megizgadt közben, hogy a boríték hozzáragadt. Ekkorra már én is begerjedtem, s ujjaimat vadul mozgatva meg akartam szabadulni tőle. Hosszas rázogató után végre siker koronázta kétségbeesett igyekezetemet. Amint azonban visszahúztam a kezem, rémülten vettem észre, hogy két másik boríték tapadt hozzá. Ez azonban már Márta néninek is sok volt. Szegény azt hihette, hogy a pénzére pályázom, s egyetlen mozdulattal leválasztotta ragacsos ujjaimról jogos tulajdonát. A doktor úr már várja, nézett rám neheztelve, s öntudatosan megigazította a köpenyét. Én meg a közönség diszkrét elismerése közepette szerényen meghajoltam, s beléptem a rendelő ajtaján.

BIRÓ ANNAMÁRIA

„Csak annyit tudunk: így is történhetett”

Első pillantásra meglepő, mekkorát szolt Papp Sándor Zsigmond első regénye, hiszen korábbi kötetei többnyire eltűntek a köztudatból, ezért is fordulhatott elő az a némileg visszás helyzet, hogy egyesek most avatnak író a szerzőben, hangsúlyozván: eddig csak újságíróként ismertük. Nem járt túl jól az a recenzens sem, aki túl sokáig várt kritikája megírásával, mert a kötet megjelenése óta annyit és annyiféle írtak már róla, a szerző maga is oly sok fórumon nyilatkozott, hogy felmerülhet a kérdés: mást kell-e elmondani erről a kötetéről az erdélyi és magyarországi közönségnek. Mitől lett olyan felkapott ez a könyv, amely az utóbbi évek trendjébe illeszkedve alulnézetből mutatja be az 1989-es romániai forradalmat (vagy mit is? rendszerváltozást vagy egyszerűen csak változást?), valamint az azt megelőző és azt követő időszakot.

Biztosan hosszabb tanulmányt igényelne annak a taglalása, hogy miért pont most érett történeté ebben a generációban mindaz, amit gyerekként, kamaszként vagy fiatalként éltek meg. Vagy mi az, ami közös ezekben a történetekben, ha eleve csak az erdélyi tematikákat nézzük (mondjuk Dragomán György, Demény Péter, Tompa Andrea, Láng Zsolt történeteit). Érdekes, hogy Papp Sándor Zsigmond az, aki deklarálta egy hely történetét akarja megírni (még akkor is, ha ez a hely éppenséggel egy lakás), mégis a markáns marosvásárhelyi, kolozsvári vagy szatmári történetek után itt egy több romániai városból összegyűrt, egyéni karakterisztikumtól mentes település szürke Törekvés utcájának lakóival találkozunk. Persze a történet szempontjából érthető, hogy miért kellett a felismerhetően szatmári és kolozsvári városeelemekből újat alkotni: határmenti település nélkül nem lehetett volna illegális határátkelési kísérlet, ami mégis a történet különbözőképpen elmondható verzióit generálja, Kolozsvár nélkül pedig nem lehettek volna '89-es események, mert Szatmáron a külvárosokban lakók legfennebb csak a tévében látták, hogy forradalom van. Az eredmény azonban nem túl szimpatikus (hosszabb leírás olvasható a 16-17. oldalon), mert milyen emberekkel találkozhatunk ott, ahol „gyökerekről, hagyományról ritkán beszélnek, s ha mégis, az általában úgy hangzik, mintha szépasszonyok vihognának egymás között.” (16.) A lokális tényezők kiemelése és felerősítése helyett itt a város teljesen eltűnik, sőt

lakói gyakran úgy próbálják berendezni életüket, hogy nem vesznek tudomást az őket körülvevő helyről. A következő mondat ugyan a város leggyűlöltebb szekusházára vonatkozik, mégis mintha általánosítani lehetne a viszonyulást: „Persze nem volt ő naiv. Eddig is tudta, hogy ez az utca, ez a ház létezik. Létezik, mert léteznie kell. Mindenki tudja, mindenki ismeri a játékszabályokat. Úgy kell élni, szeretni és összefeküdni, mozi járni és pletykálkodni, hogy soha ne legyen köze hozzád. Látod ugyan, mégis ott.” (60.) Ugyanez a helyzet a Törekvés utca 79. szám alatt álló sarokházával, az időnként 2. emelet 24., máskor a 3. emelet 32.¹ számú lakásával. Mert bár valóban ez a lakás és egymást követő lakói tartják egyben a történetet, a költözések folyamán az új lakók megpróbálják kiirtani, eltörölni az előző nyomait (pl. Laura, aki mindenféle ezoterikus módszerekkel próbálja eltüntetni a magát felakasztó Rudolf képzeletbeli jelenlétét, vagy Kalcsek, aki soha nem néz arra a kilincsre, ahonnan levágta őt), mígnem legnagyobb vonzereje történetnélkülsége lesz: „Műemlék jellegű. Kétszáz éve épült, ez volt a környék első emeletes háza – kezdte darálni a nő. – Az első lakók kereskedők voltak. Az udvarban hosszú ideig üvegműhely működött. A második világháborús bombázások elkerülték, a rendszerváltásban vitatott szerepet játszott.

– Ez nem sok.

– Szerintem épp elég. A történelem nem jó lakótárs.”

Mivel a bemutatott eseményeknek csupán töredéke játszódik a lakásban vagy a házban, valójában tényleg szerencsésebb választás a kiadó által javasolt *Semmi kis életek* cím,² hiszen alapvetően arról van itt szó, miként alakulnak az emberközi viszonyok és kapcsolatok akkor, amikor azokat a hatalom különféle megjelenési formái dominálják és alakítják. Ilyen szempontból egyáltalán nem nevezném fecsegőnek és túlírtnak a kötetet, merthát a mellékszálak, a fősodor szempontjából kevés relevanciával bíró történetecskék végül mindig segítenek megérteni egy-egy, a cselekmény jelenében nem teljesen érthető reakciót. A három fejezet így a hatalomhoz való viszony más-más megnyilvánulási formájaként jelenik meg, és itt nem feltétlenül a háttérben erőteljesen jelenlévő és az események alakulására befolyással bíró diktatórikus rendszerre gondolok elsősorban. Bár ezek a kapcsolatok bonyolultak és összeku-

száltak, mégis megkíséreltem felvázolásukat, egyúttal pedig a szerepdominanciákat is bemutatom. Az első részben a ház lakója egy teljesen átlagos házaspár későn érkezett gyerekkel. Balázs egy illegális határátlépési kísérlet következtében a szeku verőházába kerül, ahol tisztázatlan körülmények között (a tiszték szerint szívgyengeség következtében) meghal. Az apát, Rudolfot ekkor szervezi be a szeku és nem sokkal később kezd feljárni hozzá tartótisztje, Nicu Zmeura kártyázni és beszélgetni. A korszakot általánosan domináló félelem csupán Kalcsek viselkedésében jelenik meg, aki minden találkozásnál záros időn belül eszméletlenül issza magát, hogy ne mondjon és ne halljon semmit, a távolmaradáshoz sem ereje, sem lehetősége nem lévén. A második részben maga az apa, az aktuális hatalmat szolgamódrá kiszolgáló Mihai Gondru, a Balázs halálánál is jelen lévő hivatalnok, akinek paradox vagy ironikus módon éppen Nicu Zmeura utalja ki a lakást Rudolf öngyilkossága után. Az apa-fiú viszony itt egyrészt a megtorlásoktól féltő, ezért maga is a totális diktatúra eszközeit alkalmazó nevelési elvek miatt romlik meg, másrészt megjelenik a vegyesházasságok örök dilemmája is: megváltoztatja-e a családon belüli viszonyokat, ha az egyik gyereket magyarnak, a másikat pedig romának nevelik? A harmadik részben visszatér Nicu Zmeura Rot Jani néven és a kilencvenes évek tipikus ügyeskedő üzletembereként: itt a macsó férfi és az időnként naiv, több traumát megélt nő, jelesül a főszereplő is avanszálható Novák Eszter hatalmi harcainak lehetünk tanúi. Természetesen ezek csak a főszálak, sokkal rétegzetebb

>>>>> folytatás a 16. oldalon

>>>> folytatás a 15. oldalról

és bonyolultabb a ház lakóinak viszonyrendszere, az érzelmi kötődések. Láthatóan a szerző a szöveg elején megpróbálta reflektálttá tenni azt, hogy az egyes érzések különbözőképpen működnek helyzetekben, kapcsolatokban, az „az is lehet szerelem” kezdetű mondatok³ erős részei a kötetnek, kár, hogy egy idő után teljesen eltűnnek.

A mintegy négyszáz oldal ellenére olyan, mintha továbbra is lenne itt valami, amit még mindig nem lehetett megfogalmazni. A '89-es események bemutatása ilyen szempontból számomra inspiratív és figyelemfelkeltő: hogyan lehet elmondani a filmet forgató, szenzációra éhes német rendezőnek és stábjának mindazt a rettenetet, ami történt velük? Hans türelmetlen, a beszélő Kalcsek pedig öregesen hosszsan, de mégis megfogalmaz bizonyos szentenciaszerű igazságokat: „Mert félelem nélkül is lehet félni. Hiába, hogy már értelmetlen, hiába, hogy nincs mitől. Mert most annyi minden akad, ami elnyomná: tévé, újság, lármás szomszédok. És hogy mindenki azt mond, amit csak akar. De ott van.” (266.) Talán ezzel magyarázható a 90-es évek bizonytalankodása, a lehetőségek elszalasztása, a téblábolás. Úgy gondolom, hogy pontosan ez a rendszerváltás utáni korszak, a maszekolók, az üzletelők, a gyors sikerre vágyók korszaka kedvez a történelem nélküli városoknak. Mivel a szerző több helyen is utalt arra, hogy újabb regényét ennek szenteli, érdeklődéssel várjuk ennek a korszaknak a bemutatását. A diktatúra retentének bemutatása egyéni történeteken keresztül történt, ahol bár megjelent a román-magyar kapcsolatrendszer, nyelvíleg ezt nem reflektálta Papp Sándor Zsigmond. Kíváncsi vagyok azonban a kilencvenes éveknek arra a sajátos, tömörségre és a nyelvi határokat univerzális kifejezésekkel elmosó rétegnyelvére, amely a Rot Janik sajátja volt.

Papp Sándor Zsigmond: *Semmi kis életek*. Libri Kiadó, Budapest, 2011.

Jegyzetek

¹A nyilvánvaló szerkesztői tévedés egyébként a regény struktúrájából adódóan még magyarázható is lenne: ez a lakás folyton a saját történelmétől akar megszabadulni, nem csoda, hogy ide-oda vándorol.

²Még akkor is, ha az *Erdélyi történet* alcím többszörösen is félrevezető, egyszerű reklámfogás, amire a kötetnek nem lett volna szüksége. A korábbi címvariánsokról a *Literán* megjelenő, Kassai Zsigmond által készített interjúban olvashatunk: http://www.litera.hu/hirek/papp_sandor_zsigmond_attol_feltem_nem_lesz_eleg_erom_nemet_mondani

³Csak két példa: „Az is lehet szerelem, ha az emberek nem hazudnak egymásnak egy percig se. Azt adják, ami szavakkal ki nem fejezhető.” (19-20.); „...az is lehet szerelem, ha az ember nem gyűlöl és nem undorodik, csak éppen ott van, ahol kell, és csinálja, amit elvárnak tőle.” (101.)

Beszámoló a 12. Filmtettfeszttről Sárga csikó, filmszalag rajta

Az évente visszaköszönő Filmtettfeszt idén 12. alkalommal bizonyította, hogy az internetes letöltések világában még mindig vannak olyan emberek, akik igényt tartanak a mozi által nyújtott családi-as-közösségi élményre, akik szívesen látják a legfrissebb, magyar nyelvterületről származó kis- és nagyjátékfilmeket és akár a filmkészítés kulisszáiba is bepillantanak. Az október 4–7. között zajló, immár őszi hagyománnyá avanzsálódott fesztivál idén több értelemben is rendhagyó volt: egyrészt, mert a szokásos kolozsvári helyszín nagyváradi, székelyudvarhelyi és nagyszebeni vetítésekkel bővült, így a négy városban egyszerre zajlottak a Magyar Filmnapok; másrészt újdonság volt az először átadásra kerülő Sárga Csikó-díj is, mely idén Durst György producort illette. Továbbá olyan filmek kerültek terítékre, melyek

KINEMATOGRAF

producer vehette át a szimbolikus kitüntetést, aki megígérte, hogy becsben fogja tartani az első erdélyi filmről elnevezett díjat. A megnyitó után a közönség Mészáros Péter *A disznó útja* rövidfilmjét láthatta, mely humorosan reflektált Magyarország EU-csatlakozására. Ezt követően Kincses Réka *Szülőföld, szex és más kellemetlenségek* című, az emigrálás nehézségeit, az ennek következtében felmerülő magánéleti problémákat tárgyaló alkotását láthattuk. A filmben többek között a Kolozsvári Állami Magyar Színház színésze, Bogdán Zsolt is játszott, illetve a nem hivatásos Kerekes Krisztina, aki a közönségtalálkozón is részt vett. A beszélgetést Gergely Zsuzsa, a Kolozsvári

Az idén első alkalommal kiosztott Sárga Csikó-díj – fotó: Jakab-Benke Nándor

kuriózumként hatottak: gondoljunk csak Jankovics Marcell harminc éven át készülő Madách-adaptációjára, a Törőcsik Mari főszereplésétől emlékezetes, a tordai sóbányában is forgatott tévéfilmre vagy Pálfi György kollázsszerű kísérlet-filmjére, mely idén vitathatatlanul közönségsiker volt. A kolozsvári Győzelem mozi mellett a Sapientia Egyetem Óváry terme adott helyet a fesztivál egyik legizgalmasabb rendezvényének, a forgatókönyvírásról szóló kerekasztal-beszélgetésnek, és az érdeklődők az *Insomnia* kávéház egyik termében tekinthettek meg különböző kisfilmes blokkokat, illetve a romániai magyar filmiskolák műhelyében elkészült vizsgafilmeket.

A fesztivál nyitógálája egyben a már említett Sárga Csikó-díj átadása volt. Buzogány Klára, a *Filmtett* főszerkesztője elmondta, hogy évente szeretnék átadni a díjat egy-egy olyan filmes szakembernek, akinek munkássága nélkül a magyar filmgyártás nem lenne elképzelhető. Zágoni Balázs filmrendező, producer méltatása után Durst György többszörösen díjazott gyártásvezető-

Rádió munkatársa moderálta, és arról faggatta az alkotókat, hogy mennyire építkeztek személyes élményekből, illetve mit is gondolnak a megjelenített kispolgárok életéről, választásairól. A Németországban élő Kincses és a film forgatókönyvírója, Rácz Erzsébet arról próbált képet adni, hogy „ott kinn” sem konfliktusmentes a helyzet, s míg van, mi könnyebben megy,

a kivándorlóknak olyan új dolgokkal kell szembesülniük, mint az elgyökértelenedés vagy a nemzeti identitás kérdése. Az est második nagyjátékfilmje, *A halálba táncoltatott lány*, Hules Endre rendezésében, ugyancsak a kivándorlás-megmaradás és a visszatérés-szembesülés témáit fessegette, melyek mellett igen nagy (dramaturgiai és nem csak) szerepet kapott a néptánc. A film igen kézenfekvő fordulatokkal és konfliktusokkal dolgozott, és gyakran a giccs határát súrolta, például amikor a húsz év után Amerikából hazalátogató, sikeres fivér és az otthon maradt testvér kontrasztját, netalán a közös szerelmük történetét ecseteli.

A második nap rövidfilmes összeállítással kezdődött, majd egy dokumentumfilm informálta és szórakoztatta egyben az odalátogatókat: Somogyvári Gergő és Horváth Balázs filmje, a *Riksaláz* olyan erdélyi és magyarországi kivándorlók életét mutatta be, akik Amszterdamba utaztak, hogy biciklis taxisoforként pénzt keressenek. Az egyórás mű mindvégig fenntartotta a figyelmet, hisz látványos életutakat és személyiségeket villantott

meg. A vetítést követően az alkotók elmondták, hogy dinamikus munkára volt szükség, a stáb mindössze két emberből állt (hangutómunka: Várhegyi Rudolf), és igyekeztek olyan karaktereket megragadni az ottlétük során, akik passzolnak a film hangulatához, szellemes, emlékeztető emberek voltak. Ezután Novák Emil tévéfilmjét (*Ideje az öregségnek*) nézhették meg azok, akik Polcz Alaine életére és pszichológiájára, valamint a már említett Törőcsik Mari alakítására is kíváncsiak voltak. A film az idősebb korosztályt is bevonta a fesztiválba. A péntek este két nagyjátékfilmmel várta a filmrajongókat: a *Kaland* (rendező: Sipos József) Márai Sándor drámaadaptációja, és egy szerelmi háromszög körvonalazódik belőle. A megcsalt, idősebb férj úgy mond áldását adja fiatal feleségére és tanítványára, de a románc tragikus utat fog majd bejárni, hisz a szökésre készülő

színészek is nagy érdeklődéssel voltak a karakterek, helyzetek iránt.

A fesztivál harmadik napján sor került egy, a forgatókönyvírás fortélyaiiba bevezető kerekasztal-beszélgetésre, amelyen Zágoni Balázs faggatta Rácz Erzsébetet és Köbli Norbertet arról, hogy milyen szakmai utat jártak be, illetve milyen technikákat kell elsajátítani annak, aki erre a mesterségre adná a fejét. Míg Rácz dramaturgként kezdte pályáját, Köbli néhány sikertelen könyv és szülei elvárásainak hatására, jogot tanult – végül mindketten, akár intézményesített, akár autodidakta módon, de eljutottak a mesterség műveléséhez. Rácz Berlinben végzett filmakadémiát és kezdetektől vonzotta a dokumentumfilmek világa, Köbli pedig esténként írt, míg sikerült annyira kifejleszteni íráskészségét, hogy első kész könyvét meg is vásárolták, bár nem készült film belőle. Noha a munkamód-

emberen a még csábosabb arcszörzet, de a Magyar Bajusz Társaság tagjait és feleségeiket is megismerhettük, felfigyelve egy olyan jelenségre – az immár nagybetűs Bajuszra –, amelyre a hétköznapiokban aligha foglalkoznánk. Ezt követően maradandó (rajz)filmélményt nyújtott *Az ember tragédiája*, Jankovics Marcell közel három órás, vizuálisan és tartalmában is komplex alkotása. A mű túllépi a drámai költemény egyszerű megfilmesítését, és kivitelezésében, megformáltságában az alapszöveg sajátos olvasatát kínálja fel. A *Final Cut – Hölgyeim és Uraim* Pálfi György elképzelésében mintegy 450 filmből összevágott kollázs, a fesztivál legélvezhetőbb alkotása volt, amely nemcsak technikájában, de az ezáltal létrejött frappáns dramaturgia miatt is megismételhetetlen esemény. Lemhényi Réka, a film vágója elmondta, hogy ropant időigényes munkáról van szó, és az alapötlet megszületésétől a műgész összeállításához hosszú út vezetett, nem volt könnyű megteremteni minden jelenetben a Férfit és a Nőt, száz év ideáljait. Az est zárófilmje az *S.O.S. Love!* volt (Sas Tamás rendezésében), egy olyan romantikus vígjáték-koprodukció, amely sok kívánni valót hagy maga után.

A zárónap ismét gyermekmatinéval kezdődött, ahol a kicsik is kedvükre való filmekben szórakozhattak, majd *Erdélyi Filmtörténet* gyűjtőnév alatt olyan rövidfilmekkel szolgáltak a szervezők, amelyek valamilyen módon a filmgyártás helyi történetéhez kapcsolódtak. A 11. Filmtett-tábor műhelymunkáinak megtekintése után a hagyományos torta-bontás következett: idén történetesen a Sárga Csikó-díj emblémáját és filmszalagokat fogyaszthattak képletesen az ünneplők, majd Gyöngyössi Bence tévéfilmjét, az *Utolsó rapszodiát* láthatták azok, akik Liszt Ferenc utolsó napjaira voltak kíváncsiak. Az est és a fesztivál két nagyjátékfilmmel, az *Isztambul* (Török Ferenc) és *Az ajtóval* (Szabó István) fejeződött be.

A 12. Filmtettfeszt felsorakoztatta azokat a műveket, amelyek az utóbbi egy évben újdonságként voltak számon tartva a magyar filmszakmában. Észrevehettünk, hogy legtöbbjük olyan témákat tárgyalt – akarva-akaratlanul –, mint a kíváncsi vagy éppen a megmaradásé, de szó volt a megélhetési lehetőségeiről, történelmi korszakok jellegzetes eseményeiről, és személyes megemlékezést is láthattunk. Voltak irodalmi műadaptációk és filmkísérletek is, de arról is képet kaptunk, hogy milyen irányt képviselnek az egyetemista és fiatal rendezők. Bár a fesztivál kellemes hangulatban telt, felmerül a kérdés, hogy a mennyiség nem megy-e a minőség rovására? Egy kisebb, meghittebb hétvége, mely összesűríti az igazán értékes filmeket, talán nagyobb hatást ér el, mint egy „ömlesztett” filmszemle.

KOVÁCS BEA

Helen Mirren és Martina Gedeck Szabó István *Az ajtó* című filmjében

nő gyógyíthatatlan beteg, s orvos szeretője tétlenül fogja majd eltölteni mellette utolsó hónapjait. A melankolikus hangulatot felrázta Bergendy Péter filmje, *A vízsga*, amely fordulatokkal teli, akciódús alkotás, az '56-os forradalom utáni titkos ügynökök kettős életét vázolta fel, hol neveltetve, hol feszültséget teremtve. Nagy Zsolt, Kulka János és Dimény Áron szereplésével kelt életre Köbli Norbert forgatókönyve, aki a vetítés után Zágoni Balázs kérdéseire felelt. Elmondta, hogy azért fogta meg ez a korszak, mert izgalmasnak tartja azokat a folyamatokat, amelyeknek értelmében elvileg rendszerváltozásnak kéne bekövetkeznie, de valójában semmi nem történik. Köbli tanulmányozta ezt a történelmi-politikai fontosságú periódust, levéltári élményeit, az archívumokban talált eseményeket, jelenségeket a film világába is beiktatta. A rendezővel való viszony nyitott, barátságos volt, s bár a Köbli által írt könyv nem hagyott sok teret a rögtönzésnek, a

szerek felvázolásával úgy tűnt, hogy az alkotás menetét nagy mértékben befolyásolja a vérmérséklet, a személyiségtípus is (van, aki rövid idő alatt, intenzíven ír, van, aki inkább hosszabb időszakon át dolgozik, csiszolja a könyvet), a meghívottak abban megegyeztek, hogy ez a szakma kitartást és odaadást igényel, mivel nem sajátítható el rövid idő alatt és nem szolgál hirtelen eredménnyel, de mindenképp élvezhető és professzionális sikereket is halmozó munkáról van szó.

A paletta animációs filmekkel bővült, majd ismét két dokumentumfilmet láthattunk: Papp Gábor Zsigmond *A szovjet levelezőpajtas* című alkotása egy igen megható film, amely a szerző egykori levelezőtársa felkeresésére irányul, s a kortárs Moszkva bemutatása mellett arról is képet kaphatunk, hogy harminc év alatt mennyire változhatott meg két ember élete. Lakos Nóra *Magyar bajusz* című, formailag is játékos filmje arról szólt, hogy milyen előnyökkel járhat egy csábos úri-

KARÁCSONYI ZSOLT

A Leonida-meteorit földet ér

Caragiale születésének 220. évfordulóját ünnepli idén a román színház és irodalom, és nem csak, mert Caragiale a román irodalomnak világszerte az egyik legismertebb szerzője. Itt, Közép-Európában pedig még most is aktuálisak mondatai, hiszen a becsapásról, a politikai alakoskodásról szól, erről is szól számos műve, miközben kegyetlen derűvel hozza elének a magára hagyott, esendő kisembert. Lehengerlő humora az esetek többségében sikert arat a nézőtérén ülők soraiban, a mesterségbeli tudás mesterfokán megírt darabjaiban rejlő komikum hegyoldalról leguruló hólabdaként növekedve „temeti maga alá” a nézőt.

Talán azért is, mert Caragiale úrlény volt. Egy ideig derűsen nézte az óromániai antropomorf lényeket, még az is megfordult a fejében, hogy Kolozsváron telepedik meg, de aztán az úrlények számára mindig is biztonságosabb terepet jelentő Berlint választotta. Telt-múlt az idő, és Caragiale az Arghezitől kölcsönkért kávéscsészealjon röpködött az európai színházak felett. Számára semmi sem hozott igazi meglepetést, az sem, hogy Tompa Gábor színésznőkre osztott szinte minden szerepet az *Elveszett levél*-ben, az sem lepte meg, hogy a *Leonida naccsás úr és a reakció* című darabja szabadesésben közelít a kolozsvári magyar társulat színpadához. Kifejezetten örült annak, hogy művét jazz-muzika kíséretében hozzák a nagyérdemű elé. Őszinte elismeréssel nyugtázta, hogy a kolozsvári színházi emlékezet nem feledkezik meg a 20. század második felének árnyoldalairól, bár meg kell jegyeznünk, hogy némiképp gyanakodva szemlélte a beatnikfrizurában és szekus-bőrkabátban járkáló színészeket. Furcsállotta mindezt, de jól tudta, hogy szabadesésben mindent szabad.

Az sem lepte meg, hogy a *Leonida naccsás úr és a reakció* alapján színre vitt előadás nem hólabdaként, inkább meteoritként hat a nézőre, és magára a drámaszövegre. A színházi befogadás légterébe érve nem sok marad az eredeti szövegből, és tekintve, hogy egy romániai magyar színházban ér földet, a szöveg egy része magyarul hangzik el. A fordítás is valahol húszezer méter magasan történhetett közvetlenül a sétatéri színház épülete fölött.

Caragiale egyáltalán nem lepődött meg, derűsen pödört egyet bajuszán és elrepült. A néző azonban maradt, és végignézte az egyórás produkciót, amely ismét bebizonyította, hogy a vakmerő színházi produkciókban mégiscsak van összefüggés az excrementum és az experimentum között. A Tompa Gábor által rendezett *Elveszett levél* közvége, finomabban, de itt is megjelenik, a szereplők által használt székeken kör alakú lyuk található, arra az esetre, ha bárki könnyíteni kívánna helyzetén.

Márpedig a könnyítésre szükség lenne, szép volna, ha az előadás megkönnyítené az értelmezést. De nem akarja.

Adott néhány furcsa alak, aki felbukkan egy kórház alagsorában, beatnik frizurában és szekus bőrkabátban, aztán jazz-variációkat játszanak adott témára. Az egy órás előadás / performance / gem session vezérmotívuma az, hogy valamilyen reakciót kell kiváltani a közönségből. Például Bács Miklós vérbeli, Caragiale világát minden apró rezdülésével sikeresen felidéző alakításával, vagy azzal, hogy Efimița női szerepét Bogdán Zsolt játsza el. Bőrkabátjának szárnyait női szoknyaként húzogatva, fejére kendőt kötve, Bogdán Zsolt tényleg olyan, mint egy öregedő vidéki hölgy, aki a hitvesi ágyban mindhiába kísérel meg reakciókat kiváltani Leonidából (Hatházi András). Hatházi is jól, értsd: kellő vontatottsággal, álmatagsággal, öregesen formálja meg Leonida naccsás urat, ami jól illik a szintetizátor mögött álló beatnikfrizurás lazaságához.

A *Leonida Gem Session* nem előzmények nélküli Tompa Gábor rendezői munkásságában, és itt nem csupán a *Elveszett levél* szereposztására gondolok, de a *Károly* zárójelenetének váratlan képi megoldására, amelyben az előadás hangulatához képest egy egészen más világ (talán éppen a másvilág) tárul fel a néző szeme előtt.

Ennek a váratlan, avagy szokatlan megoldásokra építő rendezői hozzáállásnak egy újabb állomásaként is meghatározható a *Leonida Gem Session*. Tompa

Jelenet az előadásból – Fotó: Biró István

úgy emel át egy klasszikus szöveget a mai színpadra, hogy teljesen új kontextusba, új viszonyrendszerbe helyezi. Az előadás hátterül a kolozsvári tömbháznegyedek kaptárai szolgálnak, tömegnyomor, tömegvilág. Itt ér földet a Leonida-meteorit, leglábbis az, ami Caragiale szövegéből megmarad. Ráadásul a légterbe érve, Szilágyi Domokos verscímei, szekusdossziék lapjai tapadnak a meteorithoz, ami a fizika törvényeinek ellentmond ugyan, de egy színházi meteorit esetében még ez is elfogadható.

Az előadás megfejtésének kulcsa az, hogy amit látunk, nem egy hagyományos értelemben vett előadás. Tehát: nem az a fontos, hogy ki milyen szerepet alakít, ki milyen hangszeren játszik, a lényeges

THEÁTRUM

az, hogy mint egy jazz-improvizáció esetében, valami sajátos hangulatot tudjon befogadni, érzékelni a néző. A sajátos hangulat megszületik. Tompa Gábornak sikerül sajátos, mai, mégis Caragiale világát továbbgondoló világot létrehozni a színpadon. A jazz-hangulat azt közvetíti felénk, hogy a kisember a reakciónak, a forradalomnak, legyen az bármilyen fel-emelő vagy kisszerű, végül szükségszerűen áldozatul esik. Ez történik a Panek Kati által megformált Forradalommal is.

Színitanodák kezdő évfolyamai számára kötelezővé tenném annak a jelenetnek a megtekintését, amelyben Panek Kati takarítónőként megjelenik a színpadon és kinéz a közönségre. Pillantásában ott van a mindenkori forradalmak pozitív végkimenetelének lehetetlensége, a beletörődés, a belenyugvás, de éppen ebben a közömbösségben, a közömbösség nyugalmaiban, rejtőzik a lázadás szikrája is.

Innen aztán még két csavar és véget is ér az előadás. Az első csavar az, hogy a botra erősített lábtörő, vagy rongy, középen kilyukad és forradalmi zászlóként lobogtatják. E furcsa forradalmi zászlót végül Panek Kati emeli magasba, akit befóliáz a többi szereplő, mintegy jelezve, hogy a forradalomnak még az alagsorban, a takarítónői szinten sincsenek már esélyei, hogy újabb beatnik forradalmakról már ne is beszéljünk.

A Vasile Șirli zenéjére nagy mértékben támaszkodó, könnyed improvizációkat idéző jelenetek sora végül komoran zárul. Ilyen a mai világ, ezt tükrözi az előadás. Az utolsó csavart, amikor a befóliázott forradalmat lekavárral, azaz dzsemmel (gem) dobálja meg a többi szereplő, mégis túlságnak, túlságosan is szájbarágó ötletnek érzem, különösen a számos értelmezési lehetőséget felkínáló korábbi jelenetek után. Azt sem értem, hogy az előadás műsorfüzetében miért ír annyira forradalmi hangnemben Tompa Gábor, miközben az előadás egészét tekintve e hangnem jelenléte korántsem egyértelmű.

Mindezeket túl, antropomorf lények, emberi szemmel nem igazán látható marslakók egyaránt élvezhető előadásban részesültek. Küldhetjük az üzenetet a Thália-csillagképbe: a Leonida-meteorit szerencsésen földet ért.

Kolozsvári Állami Magyar Színház. *Leonida Gem Session.* Caragiale nyomán szabadesésben. Tompa Gábor és Visky András színpadi változata, Seprődi Kiss Attila fordításának felhasználásával. **Szereplők:** Hatházi András, Bogdán Zsolt, Bács Miklós, Viola Gábor, Farkas Loránd, Balla Szabolcs, Laczkó Vass Róbert, Panek Kati. **Rendező:** Tompa Gábor, **díszlet- és jelmeztervező:** Carmencita Brojboiu, **dramaturg:** Visky András, **zene:** Vasile Șirli, **mozgás:** Sinkó Ferenc, **a rendező munkatársa:** Albu István.

KÓDEX –

[...] Amikor a Bolyai Tudományegyetemet akarták felszámolni, akkor kezdték – tömegmérésekben – letartóztatni a tanárokat és a diákokat. Amikor a kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetnek az „átszervezését” érezték szükségesnek azért, hogy egységesebb irányítás alatt szigorúbb belügyi felügyeletet gyakorolhassanak fölötté, akkor kezdték mind a négy protestáns teológiai egyház professzorait, hallgatóit meg az intézetek néhány tisztviselőjét lefogni és elítélni. Ürügyet, igazolást is találtak rá, hisz ezek az intézmények nem olyan nevelést adtak a jövő nemzedékeinek, amilyet a párt és kormány tervezett. A párthatározatok végrehajtását akadályozó személyeket – ugyanúgy tanárokat, mint diákokat – félre kellett állítani az útból. Ugyanez történt a mezőgazdaság szövetkezetesítésekor. Minden faluból elvitték és súlyos börtönbüntetésre ítélték azokat a gazdákat, akiknek tekintélyük volt a faluban, akikre hallgatott a többség.

Dr. Péter Miklós lelkész, költő, egyetemi docens, egykori rab emlékezik:

Magyarázatot keresve a magyarországi katonai törvényszék ítéletet indokoló szövegére, ugyan mi mást tehettünk volna Erdélyben a magunk tehetetlenségében, fegyvertelenségében, mint hogy együtt éreztünk azokkal, akik valami jobbért, emberibbért hajlandók voltak fegyvert is ragadni, sőt életüket is áldozni. Éjjel-nappal hallgattuk a teológiai intézet egyetlen rádiókészülékét, a Szabad Kossuth Rádiót, Amerika hangját, a BBC-t, Szabad Európát, amit éppen fogni lehetett, amit kevésbé zavartak. Ravasz püspök beszédét ugyanúgy hallgattuk, mint Mindszenty hercegprímását.

Ravasz László beszédéből tudtuk meg azt is, hogy utcai harcokban budapesti református teológustársaink is elesetek. Őket meggyászolni – ez volt a leginkább magától értetődő kifejezése annak, hogy egyetértünk áldozatukkal.

Én voltam az, aki megvásároltam a tíz méter fekete szalagot és egy doboz gombostűt. Ezért kaptam 1959-ben tizennégy évi kényszermunkára szóló ítéletet.

Voltak persze előzmények is. Az 1957-ben és 1958-ban végzett évfolyamokkal – lekipásztörökről van szó – hosszú hónapokon át labdázott a Hadügy- és a Kultuszminisztérium: teljesítsenek-e katonai szolgálatot vagy alkalmatlanok rá?

Hetenként, kéthetenként egymásnak ellentmondó intézkedéseket hozott a két kormányz szerv. Kimehetnek és végezhetik szolgálatukat ott, ahova a kinevezésük szól; majd: vonuljanak vissza a szülői házba, és várják a katonai behívójukat. Amíg lassan megszületett a „megoldás”: a társaság egy részét letartóztatták, a másikat pedig behívták, de nem katonai, hanem munkaszolgálatra fegyver helyett lapáttal.

Mindenkinél találtak rá megfelelő ürügyet. Esetemben még külön ütni akartak az egyik Bihar megyei gyülekezeten is, ahonnan a Sas Kálmán kivégzett lelkész-forradalmár utódjául kinevezett helyettes lelkészt, bár tüdőbeteg volt, elvitték munkaszolgálatra. Az ő helyébe neveztek ki engem azért, hogy megérkezésem éjszakáján ott tartóztassanak le, s ezzel mutassák meg a gyülekezetnek, hogy márpedig nektek sose lesz papotok. [...]

Aniszi Kálmán: Ötvenhat hullámverése Erdélyben. Hítel. 2011. október

– INDEX

Janus-arcú kortárs zenék

Nem véletlen a többes szám. Valójában minden esetben zenéről kellene beszélnünk, például így: a középkor zenéi, a reneszánsz zenéi, a barokk zenéi stb., ugyanis bármely zene- vagy művészettörténeti korszak, korstílus sokkal szerteágazóbb, sokrétűbb annál, semhogy egyetlen szakkifejezéssel behatárolható lenne. Gondolunk-e időnként arra, hogy Perotinus (1200 k.) és Oroszlánszívű Richárd (+1199), Haßler (1564–1612) és Gesualdo (1560–1613), Rameau (1683–1764) és Händel (1685–1759), Verdi (1813–1901) és Wagner (1813–1883), Puccini (1858–1924) és Debussy (1862–1918), de főleg Rachmaninov (1873–1943) és Schönberg (1874–1951), Kodály (1882–1967) és Varèse (1883–1965), Sosztakovics (1906–1975) és Dallapiccola (1904–1975) megközelítőleg kortársak voltak?

Kortárs zenén legtöbbször kortárs társadalmunk hangzó világának csupán egy meglehetősen keskeny szeletét értjük. „Furcsamód, a terminus kizárólag az ún. »tudós« zenét jelöli meg, mintha a többi zenék (jazz, rock, varieté, stb.) nem lennének kortársak. Ez az első avantgárdok elitizmusának sajátos megnyilvánulása.”¹ Tudomásul kell vennünk, hogy a kortárs zene kifejezés nem csak Boulez, Stockhausen vagy Kagel legújabb alkotásainak megjelölésül szolgál, hanem magába foglalja Andrew Lloyd Webber, Chick Corea, Michael Jackson, Madonna, Prince, Elton John, George Michael, Barbara Streisand, Alice Cooper, Celine Dion, Patricia Kaas, Bobby McFerrin, Malmsteen, Al di Meola vagy a Metallica, Meatloaf, Aerosmith, U2, Sade, Pet Shop Boys, Sting, Take 6, Yes, Ace of Base és más együttesek videoklipjeit, albumjait is. „A történelem folyamán ugyanakkor még sohasem volt olyan általános a nem egyidejű jelenségek egyidejű jelenléte, mint a 20. században. [...] Az újonnan létrejövő műalkotások ennek megfelelő sokféleséget mutatnak: modern és kísérleti, konzervatív és reakciós áramlatok eleddig ismeretlen mértékben élnek egymás mellett a mai kultúrában anélkül, hogy akár csak hatnának is egymásra.”²

Amikor elhatároztam, hogy a kortárs zene Janus-arcáról írok, arra gondoltam, hogy a mindenkori kettősséget immanens módon magában hordozó órómai isten archéja kellőképpen megvilágítja majd a kortárs zene elmúlt évtizedeinek jellemző jelensé-

gét: azt a legitimitációért folytatott harcot, amely a zene „fejlődését” ignoráló neo-muzsikások és az elitista avantgárdok tábora között dül, és amelynek eredményeként a két tábor közti szakadék gyakorlatilag áthidalhatatlanná vált. Ezt az ellentétet sem a '60-as évek közepén megjelenő amerikai *minimal music*, sem a '70-es évek Németországában meghirdetett *új érthetőség* nem volt képes feloldani.

A talajvesztés okait elemezve úgy döntöttem, hogy megvizsgálom ennek a jelenségnek a múlt kódéba vesző gyökereit. Elkezdtem keresgélni az időben, visszafelé és előre egyszerre. Azokat a művészettörténeti pillanatokat kutattam az emlékezetemben, amikor is – a mindenkori akadémizmus nevében – olyan művész-egyénségeket kíséreltek meg kirekeszteni a „művészet” (melyik művészet? vö.: *A művészet és a művészetek*) területéről, akik alkotásaik révén egyértelmű igazolást nyertek a későbbiekben. Ilyen pillanat az, amikor a kitaszított impresszionisták Manet-val élükön létrehozzák szalonjukat, az „exposition des refusés”-t. Vajon Palestrinának, a cinquecento legnagyobb egyházi komponistájának miért kellett álnéven írnia madrigáljait? Talán azért, mert „egyetlen esztétika vagy művészeti gyakorlat sem függetlenítheti magát a politikától, azon alapvető oknál fogva, amely éppen a művészet lényegének a meghatározásában rejlik. Ez nem a totális diktatúrák által hangoztatott »minden politika« elve, amely a művészetet kiszolgáltatja a politikának. Ez maga a művészet legmerészebb törekvéseiben, azóta, amióta mint művészet nyert meghatározást.”³

Egyértelművé vált számomra, hogy a Janus-arcúság mint olyan, a művészet lényegéből fakad: dialektikája biztosította (a legújabb időkig) annak hegeli értelemben vett „fejlődését” – a szintézisre törekvés lehetőségét.

Ámde posztmodern korunkban más a helyzet – és erre csak jóval később ébredtem rá.

LÁSZLÓFFY ZSOLT

Jegyzetek

¹Vö.: Luc Ferry: *Homo Aestheticus*. Meridiane Kiadó, Bukarest, 1997, 242.

²Vö.: Gerhard Dietel: *Zenétörténet évszámokban, II*. Springer Hungarica Kiadó, Budapest, 1996, 653.

³Philippe Lacoue-Labarthe: *Musica ficta*. Latin Betűk, Debrecen, 1997, 15.

Novemberi évfordulók

- 1 – 40 éve halt meg Ezra Pound amerikai költő
 2 – 40 éve halt meg Alekszandr Alfredovics Bek orosz író
 110 éve született Illyés Gyula
 240 éve született Johann Ladislaus Pirker osztrák költő
 3 – 130 éve született Jakub Kolasz belorusz író
 4 – 200 éve született Aleardo Aleardi olasz író
 6 – 160 éve született Mamin Szibirjak orosz író
 7 – 90 éve halt meg Heinrich Gusztáv irodalomtörténész
 8 – 270 éve született Simai Kristóf író
 9 – 520 éve halt meg Dzsámi iráni költő
 110 éve született Fenyő László költő
 10 – 435 éve született Jacob Cate holland költő
 90 éve született Katona Szabó István író
 11 – 300 éve született Hugolin Gavlovic szlovák költő
 12 – 90 éve született Tadeusz Borowski lengyel költő
 100 éve született Emil Botta román költő
 170 éve született Rákosi Jenő író
 13 – 230 éve született Esaias Tegnér svéd költő
 14 – 110 éve született Constantin Chioralija román költő
 100 éve született Gazdag Erzsébet költő
 15 – 150 éve született Adolf Bartels német író
 150 éve született Gerhart Hauptmann német író
 16 – 60 éve halt meg Charles Maurras francia író
 17 – 35 éve halt meg Bretter György filozófus
 85 éve született Magyarai András történész

- 18 – 540 éve halt meg Joannesz Besszarión görög humanista
 60 éve halt meg Paul Éluard francia költő
 185 éve halt meg Wilhelm Hauff német író
 1070 éve halt meg Odo de Cluny francia költő
 90 éve halt meg Marcel Proust francia író
 19 – 130 éve született Jacques Maritain francia filozófus
 20 – 260 éve született Thomas Chatterton angol költő
 60 éve halt meg Benedetto Croce olasz filozófus
 85 éve született Tarisznyás Márton erdélyi történész
 140 éve született George Tutoveanu román költő
 21 – 320 éve született Carlo Innocenzo Frugoni olasz költő
 22 – 135 éve született Ady Endre
 110 éve született Dymphna Cusack ausztrál írónő
 170 éve született José-Maria de Hérédia francia költő
 23 – 380 éve született Jean Mabillon francia történész
 24 – 270 éve született Antonio de Capmany spanyol író
 80 éve született Jókai Anna írónő
 1950 éve halt meg Aulus Persius Flaccus római költő
 380 éve született Baruch de Spinoza holland filozófus
 25 – 450 éve született Félix Carpio Lope de Vega
 spanyol drámaíró
 26 – 100 éve született Eugen Ionesco francia drámaíró
 240 éve halt meg Lázár János író
 27 – 40 éve halt meg Victor Eftimiu román költő
 2020 éve halt meg Quintus Horatius Flaccus
 római költő
 28 – 60 éve halt meg Henriette Roland Holst holland költő
 30 – 20 éve halt meg Kuszálk Piroska erdélyi tankönyvíró

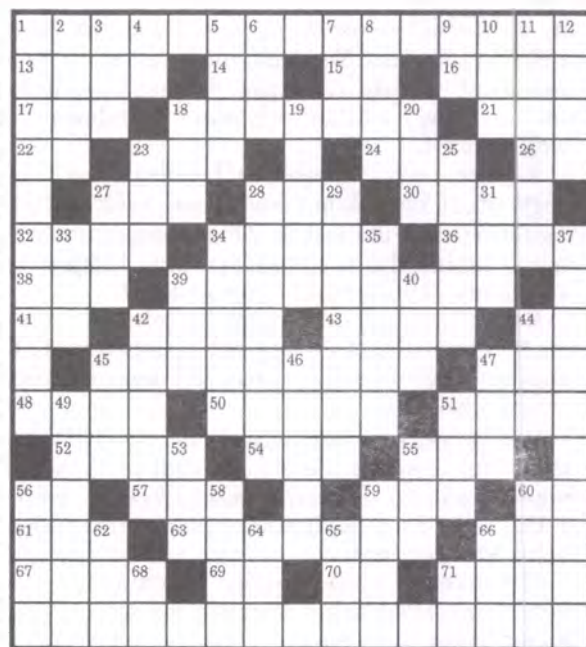
Strozzi

VÍZSZINTES

1. *B. Strozzi festménye.* 13. Ci-gányfőnök. 14. ... gros; nagybani kereskedés. 15. Bécsi tyúk tojja! 16. Afrikai ország. 17. Skandináv férfinév. 18. Nem lankadó. 21. Üdv, római! 22. Sír (népies). 23. Közterület. 24. Becézett Alfréd. 26. Korrovidítés. 27. Athén levegője! 28. Három fapofa! 30. Fekete, franciául. 32. Tengeri ragadozó emlőállat. 34. Szaturál. 36. Londoni villamos! 38. Időegység. 39. Vulkáni szigetcsoport a Csendes-óceánban. 41. ... Derek; amerikai színésznő. 42. Salt... City; Utah állam fővárosa. 43. Mikszáth nevezte így nejét. 44. Bolgár autójelzés. 45. Baj, csapás, szerencsétlenség. 47. Szlovák (régies). 48. Régies férfinév. 50. Hisz, bízik. 51. Iskolai füzet (régies). 52. Pókszerű állatka. 54. Három kalória! 55. Sziget, franciául. 56. A bróm vegyjele. 57. Elavult hordómérték. 59. Becézett Erika. 60. Pascal, röviden. 61. Porszívómárka. 63. Szükségleteiről gondoskodó. 66. Fül, angolul. 67. Mózes öt könyve. 69. Az argon vegyjele. 70. Poén lényege! 71. Becézett Orsolya.

FÜGGŐLEGES

1. Tériszony. 2. ... me tangere; Ne illess engem! 3. Görög sportjel. 4. Nyél közepe! 5. Papírra vet. 6. Karral jelez. 7. Német névelő. 8. Szóváltás. 9. Zólyom határai! 10. Thaya-parti osztrák városka. 11. Ritka női név. 12. A te tulajdonod. 18. Tartja a markát. 19. Annak aljához. 20. Középen volna! 23. Aromás ital. 25. A fény kvantuma. 27. Kishér melletti település. 28. Földről vesz. 29. Szikfű. 31. Birsszelet! 33. Hegyre utaló idegen előtag. 34. Fed, borít. 35. Nem hiába keres. 37. Pénzt félretesz. 39. Gallon, röviden. 40. Kissé rágós! 42. Metélt, tészta. 44. Hízogó szép szavak. 45. Tyúkhag. 46. Kék búzavirág. 47. Olasz hármas. 49. Szárazelem jelzője lehet. 51. Ilona egyik beceneve. 53. Északi férfinév. 55. Tollforgató. 56. *B. Strozzi festménye.* 58. Szombathely városrésze. 59. Hargita megyei település. 60. Múlt, angolul. 62. Menyasszony. 64. Trombitahang. 65. Francia király! 66. Izomban is rejlik. 68. ... ovo; eleve. 71. Gazdasági épület.

A **Helikon** 19. számában közölt *Élet és halál* című rejtély megfejtése: *Inkább tisztos halál, mint gyalázatos élet*

BOTH LÁSZLÓ

Az oldalt gondozta **NAGY MÁRIA**

TÁMOGATÓINK:

Romániai Írók Szövetsége

Proiect realizat cu sprijinul Primăriei și Consiliului local Cluj-Napoca.

Kiadványunkat Kolozsvár Polgármesteri Hivatala és Városi Tanácsa is támogatja.

Redacția Helikon susține și promovează municipiul la titlul de Capitală culturală europeană. Szerkesztőségünk támogatja a Városi Tanácsot az Európai Kulturális Főváros cím elnyerésében.

Főszerkesztő: **SZILÁGYI ISTVÁN**
 Főszerkesztő-helyettes: **KARÁCSONYI ZSOLT**
 Felelős titkár: **SIGMOND ISTVÁN**

Főmunkatárs:
KIRÁLY LÁSZLÓ
SZÓCS ISTVÁN

Szerkesztőség:
DEMETER ZSUZSA: kritika
MÓZES ATTILA: próza

PAPP ATTILA ZSOLT: társelművészetek
RÁKOSSY TIBOR: műszaki szerkesztő

Számtalépes tördelés: **NAGY MÁRIA**, nyomatja a Miskolczi Kis Működő református sajtóközpont

A szerkesztőség címe: 400217 Cluj-Napoca, str. Câmpeni 13. Postafiók 245, telefon: (004) 0264 431690, telefon/fax: (004) 0264 431 577, villámposta: kviri.helikon@gmail.com

A **HELIKON** alapítványi támogatással jelenik meg — kiadja a ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE ISSN 1220-6288 Honlap: www.helikon.ro